

COMMISSIE VAN ADVIES INZAKE VOLKENRECHTELIJKE VRAAGSTUKKEN

**ADVIES INZAKE
DE TOEPASSING VAN PROTOCOL NR. 14
BIJ HET EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN
VAN DE MENS EN DE FUNDAMENTELE VRIJHEDEN
(NR. 18)**

**DEN HAAG
NOVEMBER 2008**

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
2.	DE RUSSISCHE FEDERATIE	2
2.1	De verklaringen van de Russische Federatie bij de ondertekening	2
2.2	Parlementaire goedkeuring in de Russische Federatie	2
3.	DE MAATREGELEN BINNEN DE RAAD VAN EUROPA TER BETEUGLING VAN DE WERKLAST VAN HET EHRM	5
3.1	De toename van de werklast	5
3.2	Protocol nr. 11	5
3.3	Protocol nr. 14	6
3.3.1	Algemeen	6
3.3.2	De inhoud van Protocol nr. 14	7
3.3.3	Het <i>Explanatory Report</i>	7
3.4	De Groep van Wijzen	8
3.4.1	De instelling van de Groep van Wijzen	8
3.4.2	Protocol nr. 14	9
3.4.3	Maatregelen op de lange termijn	9
4.	ALGEMENE OVERWEGINGEN BIJ HET ZOEKEN NAAR EEN OPLOSSING	11
4.1	De focus op de werklast van het EHRM	11
4.2	Een tweesporig regime binnen het EHRM	11
4.3	Conclusie	

12	
4.4	Modaliteiten van uitvoering
13	

5. VOORGESTELDE OPLOSSINGEN 14

5.1	De toepassing van het verdragenrecht binnen de Raad van Europa	14
5.2	Gedeeltelijke voorlopige toepassing van Protocol nr. 14	15
5.2.1	Artikel 25 WVVR	15
5.2.2	Voorlopige toepassing van een deel van Protocol nr. 14	15
5.2.3	Overleg met de Russische Federatie	15
5.2.4	Een gemeenschappelijke verklaring van de partijen	16
5.3	De sluiting van Protocol nr. 14bis	17
5.4	Een besluit van het Comité van Ministers	18
5.4.1	De juridische grondslag voor besluiten van internationale organisaties	18
5.4.2	De juridische grondslag voor een besluit van het Comité van Ministers	20
5.4.3	Conclusie	22
5.4.4	Procedure	23

6. HET ADVIES VAN DE CAVV 24

BIJLAGEN

- Leden van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken
- Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden zoals gewijzigd door Protocol nr. 11 met de aanvullende Protocollen nrs. 1, 4, 6, 7, 12 en 13.
- Protocol nr. 14 bij het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, betreffende wijziging van het controlesysteem van het Verdrag.

AFKORTINGEN

CAVV Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken

CETS *Council of Europe Treaties Series*

EVRM Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

EHRM Europees Hof voor de Rechten van de Mens

ETS *European Treaties Series*

Trb. Tractatenblad

WVVR Weens Verdrag inzake het verdragenrecht

1. INLEIDING

Op 2 juni 2008 heeft de minister van Buitenlandse Zaken de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV) verzocht om een advies over de inwerkingtreding van Protocol nr. 14 bij de Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).¹ Dit Protocol kwam in mei 2004 tot stand. Voor de inwerkingtreding ervan is ratificatie vereist door alle verdragspartijen.² Tot dusver heeft evenwel de Russische Federatie zijn instemming tot gebonden zijn niet tot uitdrukking gebracht, zodat Protocol nr. 14 niet in werking kan treden.

De adviesaanvraag stelt, dat dit Protocol primair tot doel heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens instrumenten te bieden waarmee het hoofd kan worden geboden aan de grote achterstand van zaken waarmee dit Hof kampt. Als belangrijkste instrumenten worden genoemd de *unus iudex*, de uitbreiding van de bevoegdheden van de comités van drie rechters en een nieuwe ontvankelijkheidsdrempel. De minister verzoekt de CAVV hem “over de inwerkingtreding van Protocol nr. 14 te adviseren” en merkt daarbij op dat het “in het bijzonder [zal] gaan om de vraag of het internationaal recht mogelijkheden kent, en zo ja welke, om de verworvenheden van Protocol nr. 14 langs andere weg ingang te doen vinden, bijvoorbeeld ten aanzien van alle lidstaten min één”.

Ter toelichting op de Russische positie met betrekking tot Protocol nr. 14 worden in hoofdstuk 2 van dit advies enkele relevante verklaringen geciteerd, die de Russische Federatie bij de ondertekening van Protocol nr. 14 heeft afgelegd. In dit hoofdstuk worden ook de kennelijke bezwaren omschreven, die de Russische volksvertegenwoordiging er in het najaar van 2006 van weerhielden om instemming met Protocol nr. 14 te verlenen.

Gezien de nadruk die ligt op het beperken van de achterstand in de werklust van het EHRM heeft de CAVV zich verdiept in de maatregelen die binnen de Raad van Europa

---

¹ Rome, 4 november 1950; ETS 005. Straatsburg, 13 mei 2004; CETS 194; Trb. 2004, 191; 285.

² Ingevolge artikel 19 van Protocol nr. 14, luidend: “Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop alle Partijen bij het Verdrag in overeenstemming met de bepalingen van artikel 18 hun instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht”.

zijn getroffen om deze werklust beteugelen. Hoofdstuk 3 beschrijft deze maatregelen in hoofdlijnen. Hoofdstuk 4 omvat een aantal algemene overwegingen over de oplossingen. Deze krijgen concreet gestalte in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 bevat het advies.

2. DE RUSSISCHE FEDERATIE

2.1 De verklaringen van de Russische Federatie bij de ondertekening

Bij de ondertekening van Protocol nr. 14 heeft de Russische Federatie enkele verklaringen afgelegd die relevant kunnen zijn voor de bereidheid van Rusland om oplossingen voor de toepassing van Protocol nr. 14 te aanvaarden. De Russische Federatie verklaarde:

“The application of the Protocol will be without prejudice to the process of improving the modalities of functioning of the European Court of Human Rights, first of all to strengthen the stability of its Rules, not excluding supplementary measures to be adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe aimed at reinforcing the control over the use of financial means allocated to the European Court of Human Rights and at ensuring the quality of staff of its Registry, *with the understanding that procedural rules relating to examination of applications by the European Court of Human Rights must be adopted in the form of an international treaty subject to ratification or to any other form of expression by a State of its consent to be bound by its provisions*”. (cursivering toegevoegd)

“The Russian Federation declares that, signing the Protocol under the condition of its subsequent ratification, [...] proceeds from the following: no provision of the Protocol will be applied prior to its entry into force in accordance with Article 19.”³

Deze verklaringen vormen geen overeenstemming tussen de partijen bij Protocol nr. 14 in de zin van artikel 31, tweede lid, onder (a) van het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht.⁴ Evenmin zijn zij te zien als voorbehouden. Het zijn eenzijdige verklaringen, die voor rekening van de Russische Federatie blijven en die tot doel hebben de Russische positie met betrekking tot Protocol nr. 14 nader toe te lichten.

2.2 Parlementaire goedkeuring in de Russische Federatie

De president van de Russische Federatie legde Protocol nr. 14 in het najaar van 2006 voor aan de Doema die, ondanks het presidentiële advies om met dit Protocol in te stemmen, instemming aan Protocol nr. 14 onthield.

Uit een door het Secretariaat van de Raad van Europa ten behoeve van het *Committee on Legal Affairs and Human Rights* van de Parlementaire Vergadering opgesteld

---

³ *List of declarations made with respect to treaty No. 194*;
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp>.

Memorandum (in deze paragraaf: “het Memorandum”) blijkt, dat de Russische bezwaren zich ten dele richten op de inhoud van Protocol nr. 14.⁵ Een algemeen bezwaar tegen Protocol nr. 14 zou zijn, dat het vereenvoudigde systeem daarin kan leiden tot een minder diepgaand onderzoek van verzoekschriften, waardoor de kwaliteit van het werk van het Hof en de mogelijkheid van rechterlijke dwaling zou toenemen. Bovendien zou de Doema de voorkeur geven aan een lange termijn oplossing in plaats van aan de voorlopige maatregelen in Protocol nr. 14 die zijn gebaseerd op een compromis.

Meer concreet zouden de volgende bezwaren gelden:

- (1) De beslissingen van de alleenzittende rechter over ontvankelijkheid brengen het principe van gelijke toegang tot het Hof in gevaar, hetgeen in strijd is met het Russische rechtssysteem (het recht op een eerlijk proces).
- (2) Het nieuwe ontvankelijkheidscriterium vraagt niet alleen een procedurele maar ook een inhoudelijke beoordeling van verzoekschriften, hetgeen de kans verhoogt op een inbreuk aan het begin van de procedure op de rechten van aanvragers.
- (3) Als de Europese Unie partij wordt bij het EVRM hebben niet-lidstaten van de Europese Unie niet dezelfde mogelijkheden als EU-lidstaten om zaken voor het EHRM te brengen.
- (4) Het is onduidelijk hoe de voorgestelde wijziging in de zittingstermijn van de rechters een bijdrage kan leveren aan de doelmatigheid van het Hof.
- (5) Het ontbreken van de garantie dat in zaken tegen de Russische Federatie een Russische rechter zitting heeft in het Hof.⁶

Volgens het Memorandum speelde ook een rol, dat het vertrouwen in het Hof volgens de Doema is verzwakt door de politisering van de uitspraken van het Hof.

De CAVV vindt het belangrijk te benadrukken, dat het uitblijven van ratificatie door de Russische Federatie voortvloeit uit een besluit van de Russische volksvertegenwoordiging, waarbij - al dan niet terecht - een beroep wordt gedaan op

---

⁴ Trb. 1972, 51; 1985, 79; 1996, 89. United Nations Treaties Series 1155, p. 332.

⁵ *The Russian Federation's non-ratification of Protocol No 14 to the European Convention on Human Rights. Memorandum prepared by the Secretariat upon instructions of the Chairperson. Committee on Legal Affairs and Human Rights*, 5 September 2008.

http://assembly.coe.int/committeeDocs/2008/20080905_ajdoc45_2008.pdf.

⁶ Dit bezwaar heeft de Russische Federatie genoemd in een bij de ondertekening afgelegde verklaring. Zie

normen, zoals het recht op een eerlijk proces, die het gemeengoed vormen van de lidstaten van de Raad van Europa. De lidstaten van de Raad van Europa hebben in artikel 19 van Protocol nr. 14 tot unanieme ratificatie voor de inwerkingtreding van dit Protocol besloten. Daarbij hebben zij zich ongetwijfeld gerealiseerd, dat dit in veel, en wellicht zelfs in alle lidstaten parlementaire instemming met de inwerkingtreding van Protocol nr. 14 met zich mee zou brengen. Tegen deze achtergrond moet met een verzoek om committering aan bepaalde maatregelen bij het uitblijven van een positieve beslissing van een volksvertegenwoordiging, uiterst voorzichtig worden omgegaan.

---

noot 3.

3. DE MAATREGELEN BINNEN DE RAAD VAN EUROPA TER BETEUGELING VAN DE WERKLAST VAN HET EHRM

3.1 De toename van de werklust

Onder andere als gevolg van de toename van het aantal leden van de Raad van Europa en, daarmee gepaard gaande, van partijen bij het EVRM, nam het aantal bij het EHRM aanhangige zaken de afgelopen vijftien à twintig jaar spectaculair toe, zodat het toezichtmechanisme van het EVRM in toenemende mate onder druk kwam te staan.

Begin jaren negentig van de vorige eeuw werden zo'n 5000 verzoekschriften per jaar ingediend. In 1998 was het totaal aantal verzoekschriften gestegen tot 18.000, om in 2003 boven de 35.000 en in 2006 boven de 89.000 uit te komen. In september 2008 lagen er meer dan 100.000 zaken op afhandeling te wachten. Elke maand worden er ca. 2.300 nieuwe zaken aanhangig gemaakt, terwijl het Hof er maandelijks gemiddeld slechts 1.500 kan afhandelen. Ongeveer 90% van de zaken bij het EHRM wordt niet-ontvankelijk verklaard.⁷

Gerelateerd aan de bevolkingsaantallen van de betreffende staten worden de meeste verzoekschriften ingediend door de inwoners van Slovenië, Moldavië en Roemenië. De Russische Federatie is zestiende op deze ranglijst. Absoluut gezien komt echter 25% van de verzoekschriften uit Rusland.⁸

Verwacht wordt dat bij toepassing van Protocol nr. 14 het aantal aanhangige zaken met zo'n 20 à 25% vermindert.⁹

3.2 Protocol nr. 11

In 1991 nam het Comité van Ministers het initiatief tot hervorming van het toezichtmechanisme. Dit resulteerde, op 11 mei 1994, in de openstelling voor ondertekening van Protocol nr. 11 bij het EVRM.¹⁰ De voornaamste maatregelen in dit

---

⁷ *Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers; Committee of Ministers 979bis Meeting*, 15 November 2006; CM(2006)203 15 November 2006, para. 27.

⁸ Zie www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year

⁹ *Report of the Group of Wise Persons*, para 32.

¹⁰ Straatsburg, 11 mei 1994; ETS 155; Trb. 1994, 141, 165; 1998, 95.

Protocol waren de opheffing van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, de oprichting van een fulltime Europees Hof voor de Rechten van de Mens en een automatisch klachtrecht van burgers tegen alle staten die partij zijn bij het EVRM. Op grond van Protocol nr. 11 werd de procedure volledig rechterlijk. In het bijzonder was daarin niet langer – zoals voorheen in zaken voor de Commissie – een beslissende rol weggelegd voor het Comité van Ministers van de Raad van Europa. De rol van dat Comité werd beperkt tot het toezicht op de tenuitvoerlegging van Hofuitspraken. Protocol nr. 11 trad in werking op 1 november 1998.

3.3 Protocol nr. 14¹¹

3.3.1 Algemeen

De vernieuwing die Protocol nr. 11 bracht, heeft niet kunnen voorkomen dat de werklast voor het toezichtmechanisme van het EVRM bleef stijgen. Vrijwel onmiddellijk na de inwerkingtreding van Protocol nr. 11 is dan ook de noodzaak onderkend van verdergaande hervormingen van het toezichtmechanisme. Ter viering van de vijftigste verjaardag van het EVRM vond op 3 en 4 november 2000 te Rome een Europese ministeriële conferentie plaats inzake de rechten van de mens, waarbij onder meer werd opgeroepen tot het verzekeren van de doelmatigheid van het EHRM en – in concreto – tot een snel en grondig onderzoek naar mogelijkheden om het Hof in zijn taak te ondersteunen.¹² Er werd een Evaluatiegroep op hoog niveau geformeerd, die de problemen op een rij heeft gezet en die in september 2001 aanbevelingen voor oplossingen presenteerde.¹³ Vervolgens is Protocol nr. 14 opgesteld door een intergouvernementele groep. Dit Protocol werd op 13 mei 2004 voor ondertekening opengesteld. Het Comité van Ministers nam op 12 mei 2004 een Declaratie aan, waarin erop werd aangedrongen dat de partijen bij het EVRM Protocol nr. 14 zouden ratificeren binnen twee jaar na de datum van openstelling voor ondertekening.¹⁴

---

¹¹ Zie voor een bespreking van Protocol nr. 14: Roeland Böcker, *Protocol nr. 14 bij het EVRM – hervorming van de hervorming*, Nederlands Juristenblad 35, p. 1840.

¹² CM(2000) 172Part I 14 November 2000.

¹³ *Evaluation Group to examine the needs of the European Court of Human Rights in the medium term – reference, composition and proposed work schedule*, CM/Del/Dec(2001)740/4.5 7 February 2001; *Report of the Evaluation Group to the Committee of Ministers of the European Court of Human Rights*; EG-Court(2001)1 27 September 2001.

¹⁴ *Declaration of the Committee of Ministers – Ensuring the effectiveness of the implementation of the European Convention on Human Rights at national and European levels*, 12 mei 2004, 114de zitting; Decl-12.05.2004/1E 12 May 2004.

3.3.2 De inhoud van Protocol 14

Protocol nr. 14 betreft onder meer:

- de ambtstermijn van de rechters;
- wijzigingen in de formaties waarin het Hof zitting houdt en de bevoegdheden van deze formaties;
- een nieuwe drempel voor de ontvankelijkheid;
- de rol van de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa;
- de minnelijke schikking van zaken;
- de verbetering van het toezicht op de tenuitvoerlegging van Hofuitspraken, en
- de mogelijkheid voor de Europese Unie om toe te treden tot het EVRM.

3.3.3 Het *Explanatory Report*

Zoals gebruikelijk bij Protocollen bij het EVRM wordt ook Protocol nr. 14 toegelicht in een *Explanatory Report*.¹⁵

In het overzicht dat dit rapport geeft van de wijzigingen in het toezichtmechanisme van het EVRM wordt benadrukt dat Protocol nr. 14 geen radicale verandering van dit mechanisme inhoudt. De wijzigingen beogen het functioneren van het EHRM-systeem te verbeteren en niet de structuur daarvan te wijzigen.¹⁶ Volgens het *Explanatory Report* is het voornaamste doel van Protocol nr. 14 dan ook:

“to improve [the system], giving the Court the procedural means and flexibility it needs to process all applications in a timely fashion, while allowing it to concentrate on the most important cases which require in-depth examination”.¹⁷

Dit doel blijkt ook uit de preambule van Protocol nr. 14, waarin bovendien de urgentie van de inwerkingtreding van dit Protocol, alsmede de rol van het EHRM worden benadrukt:

“Overwegende dat het dringend noodzakelijk is een aantal bepalingen van het Verdrag te wijzigen teneinde de doeltreffendheid van het controlesysteem voor de lange termijn te handhaven en te verbeteren, voornamelijk gezien de toenemende werkdruk van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en

---

¹⁵ *Explanatory report to the [draft] Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention*; CM (2004)65add2finalE 7 May 2004.

¹⁶ *Explanatory Report*, onderdeel III, paras 34 en 35.

¹⁷ *Explanatory Report*, para 35.

van het Comité van Ministers van de Raad van Europa;“

“In het bijzonder overwegende de noodzaak te waarborgen dat het Hof zijn preëminente rol bij de bescherming van de mensenrechten in Europa kan blijven spelen;”

Het *Explanatory Report* omschrijft voorts, dat het doel van Protocol nr. 14 vooral gestalte krijgt op drie terreinen, namelijk

- (1) de versterking van de mogelijkheid om verzoekschriften te filteren met het oog op het grote aantal niet-ontvankelijke verzoekschriften;
- (2) de introductie van een nieuw ontvankelijkheids criterium in zaken waarin de aanvrager geen significant nadeel lijdt; en
- (3) de mogelijkheid maatregelen te treffen voor “herhalingszaken”.¹⁸

Het rapport verwijst in dit verband naar drie maatregelen, namelijk:

- (1) de toevoeging van een alleenzittende rechter aan de bestaande formaties waarin het Hof zitting houdt,
- (2) de uitbreiding van de bevoegdheid van het reeds bestaande Comité van drie rechters, en
- (3) de inhoud en de effecten van het nieuwe ontvankelijkheids criterium.¹⁹

Op basis van het *Explanatory Report* kan worden geconcludeerd dat, voor het doel zoals dat in de preambule van Protocol nr. 14 is omschreven, en met name voor de waarborging van de preëminente rol van het EHRM en de beteugeling van de werklust, de instelling van de alleenzittende rechter, de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters en het nieuwe ontvankelijkheids criterium het meest relevant zijn.

3.4 De Groep van Wijzen

3.4.1 De instelling van de Groep van Wijzen

De exponentiële groei van het aantal verzoekschriften bracht de staats- en regeringshoofden van de RvE-lidstaten ertoe om op 16 en 17 mei 2005 een Groep van

---

¹⁸ *Explanatory Report*, para 36.

¹⁹ *Explanatory Report*, paras 38, 39 en 40. De genoemde maatregelen staan respectievelijk in de artikelen 6

Wijzen aan te stellen, die de doeltreffendheid van het EHRM op de lange termijn diende te onderzoeken.

3.4.2 Protocol nr. 14

Het rapport van de Groep van Wijzen van 15 november 2006 beklemtoont, dat de stabiliteit in Europa is toegenomen als gevolg van de toetreding tot de Raad van Europa van Midden- en Oost-Europese staten.²⁰ Het EVRM vormt daarbij een zeer belangrijke steunpilaar. In het rapport wordt de grote bezorgdheid uitgesproken over het gevaar, dat het toezichtmechanisme van het EVRM niet naar behoren zal kunnen functioneren.²¹

Protocol nr. 14 is volgens het rapport bedoeld om het Hof de noodzakelijke procedurele middelen en flexibiliteit te bieden om alle verzoekschriften binnen een redelijke termijn te verwerken, zodat het in staat wordt gesteld zich te richten op de meest belangrijke zaken. Het Protocol is er vooral op gericht de tijd te verminderen die is gemoeid met manifest niet ontvankelijke verzoekschriften alsmede herhalingszaken. Bij de bespreking van Protocol nr. 14 stelt de Groep van Wijzen voorts weliswaar tot taak te hebben voorstellen te ontwikkelen voor de lange termijn, maar dat niettemin “attention should be drawn to the need to take exceptional measures as of now to reduce the backlog”. De Groep “calls on the member states to support the measures which the Court will be required to take for this purpose, by making the necessary resources available to it”.²² Het rapport gaat uit van de tekst van het EVRM, waarin de bepalingen van Protocol nr. 14 zijn geïncorporeerd.²³

3.4.3 Maatregelen op de lange termijn

De maatregelen op de lange termijn die de Groep van Wijzen voorstelt, betreffen (1) de structuur en de wijziging van het gerechtelijk mechanisme, (2) de betrekkingen tussen het Hof en de partijen bij het EVRM, (3) alternatieve (niet-gerechtelijke) of aanvullende geschillenbeslechtingmechanismen en (4) de institutionele status van het Hof en de

---

en 7, 8 en 12 van Protocol nr. 14.

²⁰ *Report of the Group of Wise Persons*, paras 14 e.v.

²¹ *Report of the Group of Wise Persons*, paras 26 e.v.

²² *Report of the Group of Wise Persons*, paras 29 e.v.

²³ *Report of the Group of Wise Persons*, para 33.

rechters.²⁴

De in paragraaf 3.3.3 genoemde maatregelen in Protocol nr. 14 die de grootste bijdrage zullen kunnen leveren aan de vermindering van de werklust, passen in de geest van de lange termijn maatregelen betreffende de structuur en de wijziging van het rechterlijk mechanisme. Om de flexibiliteit van dit mechanisme in de toekomst te waarborgen, stelt de Groep van Wijzen een systeem van wijziging van het EVRM op drie niveaus voor, namelijk:

- (1) het EVRM zelf, dat ook in de toekomst door de partijen zou kunnen worden gewijzigd;
- (2) een "Statuut" van het Hof, waarvan de inhoud nader zou moeten worden bepaald, maar dat bepalingen zou omvatten met betrekking tot het functioneren van het Hof. Dit Statuut zou het Comité van Ministers op basis van unanimiteit moeten kunnen wijzigen; en
- (3) teksten, zoals de *Rules of Court*, die het Hof zelf moet kunnen wijzigen.²⁵

Volgens het rapport zou het Statuut de bepalingen van deel II van het EVRM omvatten op expliciet opgesomde uitzonderingen na. Onder deze uitzonderingen vallen *niet* de artikelen 26, 27, 28 en 35, derde lid van het EVRM inzake de alleenzittende rechter, de bevoegdheid van het Comité van drie rechters en het nieuw ontvankelijkheidscriterium.²⁶ Deze drie maatregelen zouden in de toekomst dan ook deel kunnen uitmaken van het door het Comité van Wijzen voorgestelde Statuut.

---

²⁴ *Report of the Group of Wise Persons*, para 39.

²⁵ *Report of the Group of Wise Persons*, paras 47 en 48.

²⁶ *Report of the Group of Wise Persons*, para 49.

4. ALGEMENE OVERWEGINGEN BIJ HET ZOEKEN NAAR EEN OPLOSSING

4.1 De focus op de werklast van het EHRM

Uit de bewoordingen van de adviesaanvraag blijkt, dat deze primair is ingegeven door de noodzaak tot beteugeling van de werklast van het EHRM. Dit leidt de CAVV tot de conclusie, dat zij in haar advies de beheersing van de werklast van het Hof tot uitgangspunt moet nemen.

De drie maatregelen in Protocol nr. 14 die de adviesaanvraag uitdrukkelijk noemt, namelijk de instelling van de *unus iudex*, de uitbreiding van de bevoegdheden van de Comités van drie rechters en het nieuwe ontvankelijkheidscriterium vormen, ook naar de mening van de CAVV, de belangrijkste instrumenten voor deze beteugeling. Dit blijkt onder meer uit het *Explanatory Report*, zoals dat in paragraaf 3.3.3 is besproken. Hoewel de CAVV het belang van de integrale inwerkingtreding van Protocol nr. 14 onderkent, richt het navolgende onderzoek zich dan ook uitsluitend op deze drie maatregelen.

4.2 Een tweesporig regime binnen het EHRM

Het CAVV-onderzoek betreft met name de omstandigheid, dat binnen het EVRM een tweesporig regime zou kunnen ontstaan, in de zin dat de drie genoemde maatregelen alleen van toepassing zouden zijn op de lidstaten die deelnemen aan een oplossing, terwijl voor de lidstaten die niet meedoen het EVRM onverkort zou blijven gelden. Vanuit juridisch oogpunt noodzaakt dit tot de bespreking van de mogelijkheid van de ontwikkeling van uiteenlopende jurisprudentie binnen het EHRM.

In dit verband merkt de CAVV op, dat de regelingen in Protocol nr. 14 met betrekking tot de alleenzittende rechter en het Comité van drie rechters wijzigingen vormen *binnen* de formaties waarin het Hof zitting houdt en dat de competentie van het Hof ongewijzigd blijft. De bevoegdheden die de alleenzittende rechter en het Comité van drie rechters aan Protocol nr. 14 kunnen ontlenen zijn voorts zeer stringent geformuleerd. Dit komt ook tot uitdrukking in de passages in het *Explanatory Report* inzake artikel 7 van Protocol nr. 14 (over de alleenzittende rechter) en artikel 8 van Protocol nr. 14 (over de bevoegdheden van het Comité van drie rechters), die respectievelijk luiden:

“It is specified that the competence of the single Judge is limited to taking decisions of inadmissibility or decisions to strike the case out of the list “where such a decision can be taken without further examination”. This means that the judge will take such decisions *only in clear-cut cases, where the inadmissibility of the application is manifest from the outset. (...) In case of doubt as to the admissibility, the judge will refer the application to a committee or a Chamber*”. (cursivering toegevoegd)

“Paragraphs 1 and 2 of the amended Article 28 extend the powers of three-judge committees. Hitherto, these committees could, unanimously, declare applications inadmissible. Under the new paragraph 1.b. of Article 28, they may now also, in a joint decision, declare individual applications admissible and decide their merits, when the questions they raise concerning the interpretation of application of the Convention are covered by well-established case-law of the Court. “*Well-established case-law*” normally means case-law which has been consistently applied by a Chamber. Exceptionally, however, it is conceivable that a single judgment on a question of principle may constitute “well-established case-law”, particularly when the Grand Chamber had rendered it. This applies, in particular, to repetitive cases, which account for a significant proportion of the Court’s judgments (in 2003, approximately 60%). *Parties may, of course, contest the well-established character of case-law before the committee*”. (cursivering toegevoegd)²⁷

De CAVV is van mening dat de ontwikkeling van jurisprudentie door de alleenzittende rechter en het Comité van drie rechters die zou afwijken van de jurisprudentie in de Kamers en de Grote Kamer van het EHRM, niet in de rede ligt.

Hoewel niet uitgesloten mag worden geacht, dat voor wat betreft de nieuwe ontvankelijkheidsdrempel een modus zou kunnen worden gevonden die uiteenlopende jurisprudentie binnen het EHRM voorkomt, verdient het volgens de CAVV de voorkeur deze nieuwe drempel buiten de oplossing te houden. Daarbij speelt mee dat, volgens bronnen die bij de onderhandelingen over Protocol nr. 14 waren betrokken, deze nieuwe drempel kennelijk het meest controversiële punt daarbij vormde. ‘Meenemen’ in een oplossing zou de deelname daaraan kunnen beperken.

4.3 Conclusie

Dit leidt tot de conclusie, dat de oplossing naar de mening van de CAVV beperkt dient te blijven tot de instelling van de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de

---

²⁷ *Explanatory Report*, paras 67 en 68.

bevoegdheid van het Comité van drie rechters.

Naar verluidt heeft voorts de president van het EHRM verzocht om een machtiging om de genoemde procedurele bepalingen van Protocol nr. 14 toe te passen vooruitlopend op de inwerkingtreding van het Protocol. Een dergelijk verzoek zou stroken met de conclusie in deze paragraaf.

4.4 Modaliteiten van uitvoering

De CAVV heeft zich geconcentreerd op drie mogelijkheden om de snelle inwerkingtreding van de twee genoemde maatregelen gestalte te geven, namelijk:

- (1) de voorlopige toepassing van Protocol nr. 14 in een gezamenlijk verklaring van partijen bij het EVRM van het deel van Protocol nr. 14 dat op de twee genoemde maatregelen betrekking heeft;
- (2) de sluiting van een verdrag (Protocol nr. 14bis), dat de bepalingen van Protocol nr., 14 omvat met betrekking tot de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters en dat snel in werking treedt; of
- (3) een besluit van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, dat het EHRM machtigt een alleenzittende rechter in te stellen en de bevoegdheid van het Comité van drie uit te breiden overeenkomstig de betreffende bepalingen in Protocol nr. 14.

De (juridische) implicaties van deze drie modaliteiten worden in hoofdstuk 5 besproken. Voorafgaand daaraan benadrukt de CAVV dat, aangezien het bij alle drie de modaliteiten slechts zou gaan om het overnemen van onderdelen van Protocol nr. 14, er geen inhoudelijke onderhandelingen behoeven te worden gevoerd. Voorts is geen van de drie voorgestelde regelingen bedoeld ter vervanging van Protocol nr. 14. Zij lopen slechts op de inwerkingtreding van dit Protocol vooruit en dienen te worden aangegaan in afwachting van de inwerkingtreding van Protocol nr. 14. De CAVV merkt bovendien op, dat alle lidstaten op één na Protocol nr. 14 hebben geratificeerd, hetgeen de nationale goedkeuringsprocedures, voor zover vereist, zal kunnen vergemakkelijken.

5. VOORGESTELDE OPLOSSINGEN

5.1 De toepassing van het verdragenrecht binnen de Raad van Europa

Op het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en op de Protocolen die dit Verdrag beogen te wijzigen of aan te vullen (inclusief het voorgestelde Protocol nr. 14bis), is het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht (WVVR) van toepassing onder voorbehoud van regels die binnen de Raad van Europa gelden. Ingevolge artikel 5 van het WVVR vergt dit een onderzoek naar binnen de Raad van Europa geldende regelingen met betrekking tot verdragsluiting.²⁸

Statutaire Resolutie (93) 27 van het Comité van Ministers betreft de openstelling van verdragen voor ondertekening binnen de Raad van Europa en luidt als volgt:

“Decisions on the opening for signature of Conventions and Agreements concluded within the Council of Europe shall be taken by a two thirds majority of the representatives casting a vote and a majority of the representatives entitled to sit on the Committee, as set out in Article 20.d of the Statute.”

In een Resolutie die het Comité van Ministers heeft aanvaard tijdens de achtste zitting in mei 1951 staat voorts, ter aanvulling van artikel 15 van het Statuut, het volgende:

- The conclusions of the Committee may, where appropriate, take the form of a convention or agreement. In that event the following provisions shall be applied:
- i. The convention or agreement shall be submitted by the Secretary General to all members for ratification;
  - ii. Each member undertakes that, within one year of such submission or, where this is impossible owing to exceptional circumstances, within eighteen months, the question of ratification of the convention or agreement shall be brought before the competent authority or authorities in its country;
  - iii. The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary General;
  - iv. The convention or agreement shall be binding only on such members as have ratified it.²⁹

Dit betekent dat het WVVR vrijwel onverkort van toepassing is op verdragen die worden

---

²⁸ Artikel 5 WVVR luidt: “Dit Verdrag is van toepassing op elk verdrag dat de oprichtingsakte van een internationale organisatie vormt en op elk verdrag, aangenomen binnen een internationale organisatie, behoudens de ter zake dienende regels van de organisatie”.

²⁹ ETS no. 001.

gesloten in het kader van de Raad van Europa.

5.2 Gedeeltelijke voorlopige toepassing van Protocol nr. 14

5.2.1 Artikel 25 WVVR

In paragraaf 5.1 is geconcludeerd, dat op verdragen die worden gesloten binnen de Raad van Europa het WVVR vrijwel onverkort van toepassing is. Dit betekent, dat de betrokken staten overeen kunnen komen Protocol nr. 14 voorlopig toe te passen op basis van artikel 25 van het WVVR. Dit artikel luidt als volgt:

1. Een verdrag of een deel van een verdrag wordt voorlopig toegepast in afwachting van zijn inwerkingtreding, indien
  - a) het verdrag zulks bepaalt; of
  - b) indien de Staten die hebben deelgenomen aan de onderhandelingen op een andere wijze aldus zijn overeengekomen.
2. Tenzij het verdrag anders bepaalt of de Staten die aan de onderhandelingen hebben deelgenomen anders zijn overeengekomen, houdt de voorlopige toepassing van een verdrag of een deel van een verdrag voor een Staat op, als deze Staat de andere Staten waartussen het verdrag voorlopig wordt toegepast, in kennis stelt van zijn voornemen geen partij te worden bij het verdrag.

5.2.2 Voorlopige toepassing van een deel van Protocol nr. 14

Artikel 25 WVVR staat toe, dat *een deel van een verdrag* voorlopig wordt toegepast, zodat het mogelijk is om de voorlopige toepassing van Protocol nr. 14 te beperken tot de bepalingen van Protocol nr. 14 met betrekking tot de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheden van het Comité van drie rechters.

5.2.3 Overleg met de Russische Federatie

In paragraaf 5.3 wordt de de mogelijkheid beschreven om de bepalingen uit Protocol nr. 14 die betrekking hebben op de instellingen van de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters neer te leggen in een verdrag (Protocol nr. 14bis), dat desgewenst voorlopig kan worden toegepast.³⁰ De onderhavige paragraaf betreft de mogelijkheid om de voorlopige toepassing van de genoemde bepalingen te regelen *op een andere wijze die is overeengekomen door de Staten die aan de onderhandelingen*

---

³⁰ Op grond van artikel 25, eerste lid, onder (a) WVVR.

hebben deelgenomen.³¹

Omdat onder *staten die aan de onderhandelingen hebben deelgenomen*³² ook de Russische Federatie wordt begrepen, zal met deze staat overeenstemming over de voorlopige toepassing moeten worden bereikt. Het overleg hierover kan tot drie resultaten leiden, namelijk dat:

- (1) met de Russische Federatie overeenstemming wordt bereikt over deze voorlopige toepassing;
- (2) de Russische Federatie instemt met gedeeltelijke voorlopige toepassing van Protocol nr. 14, maar dan alleen door die partijen bij het EVRM die dat wensen;
- (3) de Russische Federatie niet wenst in te stemmen met de gedeeltelijke voorlopige toepassing van Protocol nr. 14.

In het eerste geval schaarde de Russische Federatie zich, voor wat betreft de toepassing van de bepalingen over de alleenzittende rechter en het comité van drie rechters, bij de andere partijen bij het EVRM die deze bepalingen voorlopig toepassen. In het tweede geval maakt de Russische Federatie het mogelijk voor partijen bij het EVRM Protocol nr. 14 gedeeltelijk voorlopig te passen, zonder zelf mee te doen. Voor de Russische Federatie zou dit betekenen, dat het EVRM onverkort wordt toegepast. In het laatste geval is voorlopige toepassing van een deel van Protocol nr. 14 niet mogelijk.

5.2.4 Een gemeenschappelijke verklaring van de partijen

De vraag is voorts, hoe *de andere wijze die is overeengekomen door de Staten die aan onderhandelingen hebben deelgenomen* gestalte moet krijgen. De *International Law Commission*, die het ontwerp voor het WVVR heeft opgesteld, was van mening, dat de partijen wat dit betreft zoveel mogelijk vrijheid moest worden gelaten.³³ Ook uit de literatuur over de voorlopige toepassing van verdragen blijkt de opvatting, dat vele vormen van overeenstemming mogelijk zijn en dat er wat dit betreft een rijkgeschakeerde praktijk

---

³¹ Artikel 25, eerste lid onder (b) WVVR.

³² Artikel 2, eerste lid, onder (e) WVVR luidt: "Voor de toepassing van dit Verdrag betekent (...) 'Staat die heeft deelgenomen aan de onderhandelingen': een Staat die heeft deelgenomen aan de voorbereiding en de aanneming van de verdragstekst;"

³³ Meest uitgesproken is het lid van de Commissie Lachs: "There was every intention to leave States maximum freedom both with regard to the provisional application of treaties and with regard to the modalities of such application, while protecting the rights of others". (Yearbook of the International Law

bestaat.³⁴

In het onderhavige geval adviseert de CAVV, dat de lidstaten van de Raad van Europa in hun hoedanigheid van partijen bij het EVRM en marge van een vergadering van het Comité van Ministers, een gezamenlijke verklaring afleggen, waarin de voorlopige toepassing van de relevante bepalingen van Protocol nr. 14 wordt geregeld. Deze verklaring zou een machtiging moeten inhouden op basis waarvan het Hof zijn procesregels kan aanpassen voor wat betreft de toepassing van de bepalingen over de alleenzittende rechter en het comité van drie rechters.

5.3 De sluiting van Protocol nr. 14bis

Op grond van Statutaire resolutie 93(27) kan het Comité van Ministers het besluit nemen, dat Protocol nr. 14bis voor ondertekening wordt opengesteld.³⁵ Daarvoor is een tweederde meerderheid van de aanwezigen die hun stem uitbrengen op de betreffende vergadering nodig, alsmede een gewone meerderheid van vertegenwoordigers (van lidstaten) die het recht hebben hun stem uit te brengen. Gezien het feit dat vrijwel alle partijen bij het EVRM Protocol nr. 14 hebben geratificeerd en Protocol nr. 14bis de inhoud daarvan niet te buiten gaat, zou, naar de mening van de CAVV, het verkrijgen van de vereiste meerderheden geen probleem moeten vormen.

Ingevolge de Resolutie van mei 1951 zou Protocol nr. 14bis door de Secretaris-generaal van de Raad van Europa moeten worden voorgelegd aan de leden ten behoeve van ratificatie.³⁶ Dit betreft een administratieve handeling van de Secretaris-generaal, die niet aan nadere eisen is gebonden en die dan ook op de meest snelle en efficiënte wijze kan worden ingevuld.

Het woord 'ratificatie' wordt in de genoemde Resolutie in algemene zin gebruikt en omvat verschillende manieren om de wil tot gebonden zijn tot uitdrukking te brengen. In de relevante bepalingen van het EVRM en de Protocollen daarbij kan de wil om gebonden bijvoorbeeld tot uitdrukking worden gebracht door:

Commission, 1965, Vol. I, p. 112, para 44).

³⁴ D. Mathy, *Article 25 – Convention de 1969*, O. Corten en P. Klein (eds), *Les Conventions de Vienne sur le droit des Traités*, Brussel, 2006; p. 1065. D. Sagar, *Provisional Application in an International Organization*, *Journal of Space Law*, 27, 2, p. 99; p.104.

³⁵ Zie paragraaf 5.1.

- (a) ondertekening zonder voorbehoud van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;
- (b) ondertekening onder voorbehoud van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring, gevolgd door bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Protocol nr. 14bis zou naar de mening van de CAVV een bepaling moeten bevatten, die een snelle toepassing van dit Protocol mogelijk maakt. Zij adviseert dan ook, dat de wil tot gebonden zijn aan Protocol nr. 14bis zoveel mogelijk tot uitdrukking wordt gebracht door ondertekening *zonder* voorbehoud van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring. Omdat niet geheel uitgesloten kan worden geacht, dat partijen bij het EVRM, ondanks het feit dat zij Protocol nr. 14 al hebben geratificeerd, voor Protocol nr. 14bis een procedure moeten doorlopen op basis van hun nationale verdragenrecht, zou laatstgenoemd Protocol expliciet de mogelijkheid kunnen bevatten, dat de partijen bij ondertekening onder voorbehoud van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring een individuele verklaring afleggen dat Protocol nr. 14bis voorlopig wordt toegepast.³⁷ De CAVV gaat ervan uit, dat bij het grootste deel van de partijen bij het EVRM de wens leeft het probleem van de werklast zo snel mogelijk op te lossen en dat de lidstaten elk voor zich creatief naar wegen zoeken om een snelle inwerkingtreding van Protocol nr. 14bis te realiseren.

Anders dan Protocol nr. 14 zou Protocol nr. 14bis naar de mening van de CAVV in werking moeten treden indien een *bepaald deel* van de partijen dit heeft geratificeerd. Een bepaling hierover zou in Protocol nr. 14bis moeten worden opgenomen. Het is vooral afhankelijk van praktische aspecten, en met name van het minimum aantal partijen dat de werkbaarheid van een tweesporig regime mogelijk maakt, welk aantal ratificaties de inwerkingtreding van Protocol nr. 14bis met zich mee zou moeten brengen. De CAVV adviseert het EHRM ter zake te consulteren.

5.4 Een besluit van het Comité van Ministers

5.4.1 De juridische grondslag voor besluiten van internationale organisaties

De derde mogelijkheid voor regeling van de toepassing van de betreffende maatregelen is een besluit van het Comité van Ministers van de Raad van Europa . Deze oplossing

---

³⁶ Zie paragraaf 5.1.

brengt de vraag met zich mee naar de juridische grondslag op basis waarvan de betreffende twee maatregelen kunnen worden toegepast.

Een internationale organisatie heeft slechts bevoegdheden voor zover die door haar lidstaten zijn verleend.³⁸ Zij kan echter deze bevoegdheden ook bezitten indien deze niet uitdrukkelijk zijn toegekend. Over deze zogenaamde impliciete bevoegdheden heeft het Internationaal Gerechtshof in 1949 in de zgn. *Reparation for Injuries* zaak het nog steeds gangbare beginsel geformuleerd, dat:

“[u]nder international law, the Organization must be deemed to have those powers which, though not expressly provided in the Charter, are conferred upon it by necessary implication as being essential to the performance of its duties.”³⁹

Het Hof gaf een ruime interpretatie aan dit beginsel. Dit leidde tot de kritiek, dat een internationale organisatie een wel zeer ruime impliciete bevoegdheid aan het beginsel zou kunnen ontleen en dat de mogelijkheid zou worden geschapen tot uitbreiding van de bevoegdheden van de internationale organisatie.⁴⁰ Zo stelde rechter Fitzmaurice dat het beginsel:

“is acceptable if it is read as being related and confined to existing and specific duties; but it would be quite another matter, by a process of implication, to seek about an *extension* of functions, (...)”⁴¹

Deze kritiek - die ook kan worden gevonden in de literatuur - weerhield het Internationaal Gerechtshof er niet van het in 1949 geformuleerde principe opnieuw te hanteren. In de *Nuclear Weapons*-zaak stelde het Hof, onder verwijzing naar de *Reparation for Injuries*-

---

³⁷ Op basis van artikel 25, eerste lid, onder (a) WVV.

³⁸ In de bewoordingen van het Internationaal Gerechtshof: “international organisations [...] do not, unlike States, possess a general competence. International organisations are governed by the ‘principle of speciality’, that is to say, they are invested by the States which create them with powers, the limits of which are a function of the common interests whose promotion those States entrust in them”. *Legality of the use by a State of nuclear weapons in armed conflict*. Advisory Opinion, ICJ Reports 1996, para 25.

³⁹ *Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations*, Advisory Opinion, ICJ Reports 1949, p. 174; p. 182.

⁴⁰ Zie bijvoorbeeld Skubiszewski: “a term is being read into the organisation’s statute not in order to modify it or add to members’ burdens, but in order to give effect to what they agreed by becoming parties to the constitutional treaty”. K. Skubiszewski, *Implied Powers of International Organizations*, International Law at a Time of Perplexity. Essays in Honour of Shabtai Rosenne; Y. Dinstein en M. Tabory (eds.), Dordrecht 1989.

⁴¹ *Legal consequences for States of the continued presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*; Advisory Opinion. Dissenting Opinion of Judge Gerald Fitzmaurice., ICJ Reports 1971, p. 16, p. 282.

zaak dat:

“The powers conferred on international organizations are normally the subject of an express statement in their constituent instruments. Nevertheless, the necessities of international life may point to the need for organizations, in order to achieve their objectives, to possess subsidiary powers which are not expressly provided for in the basic instruments which govern their activities. It is generally accepted that international organizations can exercise such powers, known as “implied” powers”.⁴²

Het Hof paste het beginsel uit de *Reparation for Injuries*-zaak restrictief toe en stelde dat het:

“could not be deemed a necessary implication of the Constitution of the Organization in the light of the purposes assigned to it by its member States”.⁴³

5.4.2 De juridische grondslag voor een besluit van het Comité van Ministers

Uit deze jurisprudentie en de kritiek daarop kan worden geconcludeerd, dat (1) de impliciete bevoegdheid van een internationale organisatie niet in tegenspraak mag zijn met de expliciete bevoegdheden van die organisatie en dat (2) bij de bepaling of een organisatie impliciete bevoegdheden heeft, doorslaggevend is of deze bevoegdheden essentieel zijn voor de uitoefening van de functies van de organisatie.

In paragraaf 5.1 worden de statutaire regels geciteerd, die binnen de Raad van Europa worden gehanteerd voor verdragsluiting. Deze houden in, dat de totstandkoming van een verdrag afhankelijk is van de wil van de partijen bij dat verdrag, als dragers van hun in principe onbeperkte volkenrechtelijke rechtsbevoegdheid en handelingsbekwaamheid. Dit wordt weerspiegeld in Protocol nr. 14, dat immers een verdrag vormt waarmee het EVRM wordt gewijzigd en waarvoor bovendien de wil tot gebonden zijn van alle partijen nodig werd geacht.

De CAVV constateert, dat de expliciete bevoegdheid voor een besluit van het Comité van Ministers inzake de toepassing van de betreffende maatregelen uit Protocol nr. 14 ontbreekt en dat een impliciete bevoegdheid op gespannen voet lijkt te staan met binnen

---

⁴² *Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict*, Advisory Opinion, ICJ Reports 1996, para 25.

⁴³ *Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict*, para 25.

de Raad van Europa geldende regels.

Uit de jurisprudentie van het Internationaal Gerechtshof moet evenwel worden afgeleid, dat internationale organisaties genoodzaakt kunnen zijn bepaalde maatregelen te treffen als de essentiële doelstellingen van de organisatie niet kunnen worden verwezenlijkt. Het lijkt naar de mening van de CAVV geen twijfel, dat een dergelijke noodzaak in dit geval bestaat.

Het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden wordt zeer algemeen erkend als een uiterst, zo niet de meest belangrijke bijdrage aan de verwezenlijking van de doelstellingen van de Raad van Europa. In de preambule van het EVRM staat dan ook, dat een van de middelen om een grotere eenheid tussen de leden van de Raad van Europa te bereiken, de adequate handhaving en verdere verwezenlijking van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden is en dat is besloten:

“[a]ls Regeringen van gelijkgestemde Europese Staten, die een gemeenschappelijk erfdeel bezitten van politieke tradities, idealen, vrijheid en heerschappij van het recht, de eerste stappen te doen voor een *collectieve handhaving* van sommige der in de Universele Verklaring vermelde rechten;”
(cursivering toegevoegd)

In de loop van het ruim vijftigjarig bestaan van het EVRM is het systeem voor een collectieve handhaving van de mensenrechten tot volle ontwikkeling is gekomen. Binnen dit systeem heeft het Europese Hof een essentiële rol gekregen. De adequate invulling van deze rol is thans, zoals blijkt uit hoofdstuk 3, door de groei van het aantal verzoekschriften onder zodanige druk komen te staan, dat voor de handhaving van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden wordt gevreesd.

Bij een afweging van enerzijds het belang dat de partijen bij het EVRM hebben bij de handhaving van hun internationaalrechtelijke bevoegdheid om verdragen te sluiten en anderzijds de noodzaak om een snelle en doeltreffende maatregel te treffen ter beteugeling van de werklast van het EHRM, dient naar de mening van de CAVV het laatstgenoemde belang doorslaggevend te zijn. Zeer relevant is bovendien, dat alle partijen bij het EVRM, op de Russische Federatie na, Protocol nr. 14 hebben

geratificeerd, zodat zij al gebruik hebben gemaakt van hun internationaalrechtelijke bevoegdheid om verdragen te sluiten. De CAVV acht dan ook een besluit van het Comité van Ministers, dat bovendien alleen de voor de bestrijding van de werklust meest relevante maatregelen van Protocol nr. 14 omvat, geoorloofd. Zij verwijst ook naar het in paragraaf 4.3 genoemde verzoek van de president van het EHRM om het EHRM te machtigen de betreffende procedurele bepalingen vooruitlopend op de inwerkingtreding van Protocol nr. 14 toe te passen.

De Raad van Europa kent voorts een relevant precedent. Op 2 mei 2001 besloten de plaatsvervangers van het Comité van Ministers in de samenstelling beperkt tot de vertegenwoordigers van de partijen bij het Europees Sociaal Handvest, unaniem dat het aantal leden van het toezichthoudend comité van onafhankelijke deskundigen bedoeld in artikel 25 van het Europees Sociaal Handvest zou worden verhoogd van negen naar vijftien.⁴⁴ Daarmee werd uitvoering gegeven aan artikel 3 van het op 21 oktober 1991 gesloten Protocol tot wijziging van het Europees Sociaal Handvest, dat nog niet in werking was.⁴⁵ Uit de stukken blijkt, dat deze beslissing werd gebaseerd op een rapport van de *Rapporteur Group on Human Rights*, waarin de opvatting van het comité van onafhankelijke deskundigen werd ondersteund dat deze maatregel werd beschouwd als “an important and urgently required step” gezien de werklust van dit comité.⁴⁶ De maatregel werd ook gesteund door het *Governmental Committee of the European Social Charter*, alsmede door de Parlementaire Vergadering.⁴⁷ Ook in dit geval wordt genoemd dat de beslissing vooruitloopt op de inwerkingtreding van het betreffende Protocol (van 21 oktober 1991).⁴⁸

Er zijn geen tekenen dat het besluit van 2 mei 2001 van de plaatsvervangers van het Comité van Ministers tot een uitholling heeft geleid van de bevoegdheid van de lidstaten van de Raad van Europa om verdragen te sluiten. Op basis daarvan en van de zeer specifieke omstandigheden in dit concrete geval, acht de CAVV het gevaar van een dergelijke uitholling in het geval van een besluit van het Comité van Ministers dat inhoudt

---

⁴⁴ 751st meeting of the Ministers' Deputies/ European Social Charter. Increase in the number of members of the European Committee of Social Rights. 751.4.2 / 07 May 2001.

⁴⁵ ETS No. 142; Trb. 1992, 7.

⁴⁶ GR-H(98)10, para 9.

⁴⁷ GR-H(98)11 en GR-H(98)12.

⁴⁸ GR-H(98)11 para 7.

dat de bepalingen van Protocol nr. 14 over de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters, uiterst gering.

5.4.3 Conclusie

Alles afwegende vormt een besluit van het Comité van Ministers, inhoudend de instelling van de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters naar de mening van de CAVV één van de mogelijkheden voor een snelle regeling ter beperking van de werklust. Zij is van mening, dat een dergelijk besluit, dat alleen van toepassing zou zijn op die lidstaten die vóór stemmen, moet worden gezien als een handeling van het Comité van Ministers, die noodzakelijk is om de doelstelling van de Raad van Europa te behartigen.

5.4.4 Procedure

Naar de mening van de CAVV vormt het betreffende besluit een uitvoering van artikel 15a van het Statuut, dat luidt:

On the recommendation of the Consultative Assembly or on its own initiative, the Committee of Ministers *shall consider the action required to further the aim of the Council of Europe*, including the conclusion of conventions or agreements and the adoption by governments of a common policy with regard to particular matters. Its conclusion shall be communicated to members by the Secretary General.

Omdat artikel 20 van het Statuut geen specifieke procedure omvat voor besluiten die voortvloeien uit artikel 15a, vereist een dergelijk besluit naar de mening van de CAVV een tweederde meerderheid van de vertegenwoordigers die hun stem uitbrengen en een meerderheid van vertegenwoordigers die gerechtigd zijn tot stemmen (artikel 20d Statuut). De CAVV onderkent echter, dat er wellicht stemmen zullen opgaan die unanieme besluitvorming eisen.⁴⁹ In dat geval zou de stemming in twee stappen plaatsvinden. Eerst zou tweederde van de vertegenwoordigers die hun stem uitbrengen en een meerderheid van de vertegenwoordigers die het recht hebben hun stem uit te brengen, moeten bepalen of het betreffende besluit van het Comité van Ministers inderdaad unanimité vereist. Afhankelijk van de uitkomst daarvan wordt vervolgens het

---

⁴⁹ Unanimité houdt op basis van artikel 20 Statuut in, dat er unanimité moet bestaan bij de vertegenwoordigers die hun stem uitbrengen, maar dat met een meerderheid van partijen die gerechtigd zijn hun stem uit te brengen, kan worden volstaan.

besluit zelf onderworpen aan of een unanieme of een meerderheidsbeslissing.

6. HET ADVIES VAN DE CAVV

De CAVV heeft uit de bewoordingen van de adviesaanvraag de conclusie getrokken, dat deze aanvraag niet de integrale toepassing van Protocol nr. 14 betreft, maar tot doel heeft een oplossing te vinden voor het beteugelen van de werklust van het EHRM. De noodzaak van deze oplossing blijkt ook uit hoofdstuk 3, waarin het probleem van de werklust en de stappen ter beperking daarvan binnen de Raad van Europa worden beschreven.

Hoewel het belang van een integrale toepassing van Protocol nr. 14 niet wordt ontkend, is het de CAVV gebleken, dat drie maatregelen in dit Protocol cruciaal zijn voor de beteugeling van de werklust, namelijk de instelling van de alleenzittende rechter, de toename van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters en de introductie van een nieuw ontvankelijkheids criterium. Dit leidt de CAVV tot de conclusie, dat zij haar onderzoek naar een oplossing zal moeten concentreren op de haalbaarheid van de toepassing van deze drie maatregelen.

Dit onderzoek betreft het ontstaan van twee regimes in de toepassing van het EVRM, indien niet alle partijen daarbij deelnemen aan een oplossing. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat zich uiteenlopende jurisprudentie ontwikkelt. Op basis van de tekst van de betreffende bepalingen van Protocol nr. 14 en de toelichting daarop in het *Explanatory Report*, acht de CAVV geen gevaar voor een tweespalt in de EHRM-jurisprudentie aanwezig ten gevolge van de instelling van de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheid van het Comité van drie rechters. Wat betreft het ontvankelijkheids criterium is dit, naar de mening van de CAVV, minder zeker.

Uiteindelijk komt de CAVV dan ook tot de conclusie, dat er naar een oplossing moet worden gezocht die alleen de instelling van de alleenzittende rechter en de uitbreiding van de bevoegdheden van het Comité van drie rechters betreft.

Vervolgens is gezocht naar de wijze waarop de toepassing van de twee genoemde maatregelen gestalte zou kunnen krijgen. De CAVV acht daartoe een drietal mogelijkheden aanwezig, namelijk:

(1) de gedeeltelijke voorlopige toepassing van Protocol nr. 14;

(2) de sluiting van een verdrag in de vorm van een Protocol nr. 14bis, waarin een bepaling wordt opgenomen die een snelle inwerkingtreding mogelijk maakt; dan wel
(3) een besluit van het Comité van Ministers van de Raad van Europa.

Deze modaliteiten hebben gemeen, dat zij vooruitlopen op de inwerkingtreding van Protocol nr. 14 en hun werking verliezen als dit Protocol van kracht wordt. Voorts geldt, dat zij alleen die staten binden die met deze binding uitdrukkelijk hebben ingestemd.

Met de *voorlopige toepassing* van de relevante bepalingen uit Protocol nr.14 dienen alle staten die aan de onderhandelingen hebben deelgenomen, in te stemmen. Dit geeft de regering van de Russische Federatie enerzijds de mogelijkheid met de gekozen oplossing akkoord te gaan en daarmee begrip te tonen voor de wens van het Hof om zo efficiënt mogelijk te kunnen werken. Anderzijds kan de regering er in de Doema op wijzen, dat deze oplossing slechts voorlopig van aard is, in afwachting van de inwerkingtreding van Protocol nr. 14.

De *sluiting van een verdrag* - Protocol nr. 14bis - zou kunnen worden opgevat als een relatief zwaar instrument, ook omdat het partijen bij het EVRM mogelijk noodzaakt tot het volgen van een nationale verdragsrechtelijke procedure alvorens de wil tot gebonden zijn tot uitdrukking kan worden gebracht. De CAVV benadrukt dat Protocol nr. 14bis geen inhoudelijke verdragsonderhandelingen vergt. Zij gaat er bovendien vanuit, dat bij het grootste deel van de partijen bij het EVRM de wens leeft het probleem van de werklust zo snel mogelijk op te lossen en dat de lidstaten elk voor zich creatief naar wegen zoeken om een snelle inwerkingtreding van Protocol nr. 14bis te realiseren. Daarbij kan de mogelijkheid van voorlopige toepassing van dit Protocol nuttig zijn.

De openstelling voor ondertekening van Protocol nr. 14bis geschiedt op basis van een meerderheidsbeslissing van het Comité van Ministers, zodat niet alle partijen met de inhoud van Protocol nr. 14bis en de openstelling voor ondertekening daarvan behoeven in te stemmen.

Op een *besluit van het Comité van Ministers* is in principe de kritiek mogelijk, dat dit in tegenspraak is met de regelingen over verdragsluiting binnen de Raad van Europa, die de bevoegdheid van de lidstaten daartoe in tact laten. Zoals blijkt uit paragraaf 5.4 behoort de noodzaak tot een oplossing van het probleem van de werklust in dezen de

voorrang te krijgen, gezien de dreiging dat de EHRM onder deze werklast niet naar behoren zal kunnen functioneren.

Leden van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken

Voorzitter	Prof. dr. M.T. Kamminga
Leden	Dr. K.C.J.M. Arts Dr. A. Bos Prof. dr. M.M.T.A. Brus Prof. dr. T.D. Gill Mr. dr. E.P.J. Myjer Prof. dr. P.A. Nollkaemper Prof. dr. N.J. Schrijver Prof. dr. A.H.A. Soons Prof. dr. Werner Prof. dr. R.A. Wessel Prof. dr. E. de Wet
Ambtelijk adviseur	Dr. E. Lijnzaad
Secretariaat	Mr. drs. W.E.M. van Bladel Mr. M.A.J. Hector

Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Telefoon + 31 70 348 6724
Fax + 31 70 348 5128
www.djz-ir@minbuza.nl
<http://www.minbuza.nl/nl/ministerie.organisatiestructuur/adviescolleges>

De Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken adviseert de regering en de Staten-Generaal over vraagstukken van internationaal recht.

Dutch version/Version néerlandaise
Vertaling

Verdrag tot Bescherming van de Rechten
van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden zoals
gewijzigd door Protocol Nr. 11

met de aanvullende Protocollen
Nrs. 1, 4, 6, 7, 12 en 13

De tekst van het Verdrag was gewijzigd door de bepalingen van Protocol Nr. 3 (ETS Nr. 45), in werking getreden op 21 september 1970, van Protocol Nr. 5 (ETS Nr. 55), in werking getreden op 20 december 1971, en van Protocol Nr. 8 (ETS Nr. 118), in werking getreden op 1 januari 1990, en bevatte tevens de tekst van Protocol Nr. 2 (ETS Nr. 44) dat, sinds het op 21 september 1970 in werking trad een integraal gedeelte van het Verdrag had uitgemaakt in overeenstemming met Artikel 5, paragraaf 3 van dat Protocol. Alle bepalingen die een wijziging hadden ondergaan of waren toegevoegd door deze Protocollen zijn vervangen door Protocol Nr. 11 (ETS Nr. 155), met ingang van de datum 1 november 1998 waarop dit in werking trad. Vanaf die datum is Protocol Nr. 9 (ETS Nr. 140), in werking getreden op 1 oktober 1994, ingetrokken.

Griffie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens
september 2003

Verdrag tot Bescherming van de
Rechten van de Mens en de
Fundamentele Vrijheden

Rome, 4.XI.1950

De Regeringen die dit Verdrag hebben ondertekend, zijnde Leden van de Raad van Europa,

Gelet op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens die op 10 december 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is afgekondigd;

Overwegende, dat deze Verklaring ten doel heeft de universele en daadwerkelijke erkenning en toepassing van de Rechten die daarin zijn nedergelegd te verzekeren;

Overwegende, dat het doel van de Raad van Europa is het bereiken van een grotere eenheid tussen zijn Leden en dat een van de middelen om dit doel te bereiken is de handhaving en de verdere verwezenlijking van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;

Opnieuw haar diep geloof bevestigende in deze fundamentele vrijheden die de grondslag vormen voor gerechtigheid en vrede in de wereld en welke handhaving vooral steunt, enerzijds op een waarlijk democratische regeringsvorm, anderzijds op het gemeenschappelijk begrip en de gemeenschappelijke eerbiediging van de rechten van de mens waarvan die vrijheden afhankelijk zijn;

Vastbesloten om, als Regeringen van gelijkgestemde Europese staten, die een gemeenschappelijk erfdeel bezitten van politieke tradities, idealen, vrijheid en heerschappij van het recht, de eerste stappen te doen voor de collectieve handhaving van sommige der in de Universele Verklaring vermelde rechten;

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 . Verplichting tot eerbiediging van de rechten van de mens

De Hoge Verdragsluitende Partijen verzekeren een ieder, die ressorteert onder hun rechtsmacht, de rechten en vrijheden welke zijn vastgesteld in de Eerste Titel van dit Verdrag.

TITEL I . RECHTEN EN VRIJHEDEN

Artikel 2 . Recht op leven

1.

Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, behoudens door de tenuitvoerlegging van een gerechtelijk vonnis wegens een misdrijf waarvoor de wet in de doodstraf voorziet.

2.

De beroving van het leven wordt niet geacht in strijd met dit artikel te zijn geschied ingeval zij het gevolg is van geweld, dat absoluut noodzakelijk is:

a.

ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;

b.

teneinde een rechtmatige arrestatie te bewerkstelligen of het ontsnappen van iemand, die op rechtmatige wijze is gedetineerd, te voorkomen;

c.

teneinde in overeenstemming met de wet een oproer of opstand te onderdrukken.

Artikel 3 . Verbod van foltering

Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

Artikel 4 . Verbod van slavernij en dwangarbeid

1.

Niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden.

2.

Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten.

3.

Niet als "dwangarbeid of verplichte arbeid" in de zin van dit artikel worden beschouwd:

a.

elk werk dat gewoonlijk wordt vereist van iemand die is gedetineerd overeenkomstig de bepalingen van Artikel 5 van dit Verdrag, of gedurende zijn voorwaardelijke invrijheidstelling;

b.

elke dienst van militaire aard, of, in geval van gewetensbezwaarden in landen waarin hun gewetensbezwaren worden erkend, diensten die gevorderd kunnen worden in plaats van de verplichte militaire dienst;

c.

elke dienst die wordt gevorderd in het geval van een noodtoestand of ramp die het leven of het welzijn van de gemeenschap bedreigt;

d.

elk werk of elke dienst, welke deel uitmaakt van normale burgerplichten.

Artikel 5 . Recht op vrijheid en veiligheid

1.

Een ieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen, behalve in de navolgende gevallen en overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure:

a.

indien hij op rechtmatige wijze is gedetineerd na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;

b.

indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd,

wegens het niet naleven van een overeenkomstig de wet door een gerecht gegeven bevel of teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

c.

indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd teneinde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer er een redelijke verdenking bestaat dat hij een strafbaar feit heeft begaan of indien het redelijkerwijs noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten nadat hij dit heeft begaan;

d.

in het geval van rechtmatige detentie van een minderjarige met het doel toe te zien op zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige detentie, teneinde hem voor de bevoegde instantie te geleiden;

e.

in het geval van rechtmatige detentie van personen ter voorkoming van de verspreiding van besmettelijke ziekten, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers;

f.

in het geval van rechtmatige arrestatie of detentie van een persoon teneinde hem te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of van een persoon waartegen een uitwijzings- of uitleveringsprocedure hangende is.

2.

Een ieder die gearresteerd is moet onverwijld en in een taal die hij verstaat op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen welke tegen hem zijn ingebracht.

3.

Een ieder die is gearresteerd of gedetineerd, overeenkomstig lid 1.c van dit artikel, moet onverwijld voor een rechter worden geleid of voor een andere magistraat die door de wet bevoegd verklaard is rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. De invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene ter terechtzitting.

4.

Een ieder, wie door arrestatie of detentie zijn vrijheid is ontnomen, heeft het recht voorziening te vragen bij het gerecht opdat dit spoedig beslist over de rechtmatigheid van zijn detentie en zijn invrijheidstelling beveelt, indien de detentie onrechtmatig is.

5.

Een ieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of een detentie in strijd met de bepalingen van dit artikel, heeft recht op schadeloosstelling.

Artikel 6 . Recht op een eerlijk proces

1.

Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. De uitspraak moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en

het publiek worden ontzegd, gedurende de gehele terechtzitting of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of nationale veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespartijen dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bijzondere omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer de openbaarheid de belangen van een behoorlijke rechtspleging zou schaden.

2.

Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.

3.

Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, heeft in het bijzonder de volgende rechten:

a.

onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;

b.

te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging;

c.

zich zelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen;

d.

de getuigen à charge te ondervragen of doen ondervragen en het oproepen en de ondervraging van getuigen à décharge te doen geschieden onder dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge;

e.

zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal, die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt.

Artikel 7 . Geen straf zonder wet

1.

Niemand mag worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die, die ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

2.

Dit artikel staat niet in de weg aan de berechting en bestraffing van iemand, die schuldig is aan een handelen of nalaten, dat ten tijde van het handelen of nalaten, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen die door de beschaafde volken worden erkend.

Artikel 8 . Recht op eerbiediging van privéleven, familie-en gezinsleven

1.

Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en

gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2.

Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 9 . Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

1.

Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.

2.

De vrijheid zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uiting te brengen kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die die bij de wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde, gezondheid of goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 10 . Vrijheid van meningsuiting

1.

Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Dit artikel belet Staten niet radioomroep-, en bioscoop- of televisieondernemingen te onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2.

Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.

Artikel 11 . Vrijheid van vergadering en vereniging

1.

Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht met anderen vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten

voor de bescherming van zijn belangen.

2.

De uitoefening van deze rechten mag aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet dat rechtmatige beperkingen worden gesteld aan de uitoefening van deze rechten door leden van de krijgsmacht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat.

Artikel 12 . Recht te huwen

Mannen en vrouwen van huwbare leeftijd hebben het recht te huwen en een gezin te stichten volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen.

Artikel 13 . Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

Een ieder wiens rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, zijn geschonden, heeft recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel voor een nationale instantie, ook indien deze schending is begaan door personen in de uitoefening van hun ambtelijke functie.

Artikel 14 . Verbod van discriminatie

Het genot van de rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, moet worden verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.

Artikel 15 . Afwijking in geval van noodtoestand

1.

In tijd van oorlog of in geval van enig andere algemene noodtoestand die het bestaan van het land bedreigt, kan iedere Hoge Verdragsluitende Partij maatregelen nemen die afwijken van zijn verplichtingen ingevolge dit Verdrag, voor zover de ernst van de situatie deze maatregelen strikt vereist en op voorwaarde dat deze niet in strijd zijn met andere verplichtingen die voortvloeien uit het internationale recht.

2.

De voorgaande bepaling staat geen enkele afwijking toe van Artikel 2, behalve ingeval van dood als gevolg van rechtmatige oorlogshandelingen, en van de Artikelen 3, 4 (eerste lid), en 7.

3.

Elke Hoge Verdragsluitende Partij die gebruik maakt van dit recht om af te wijken, moet de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa volledig op de hoogte houden van de genomen maatregelen en van de beweegredenen daarvoor. Zij moet de Secretaris-Generaal van de Raad

van Europa eveneens in kennis stellen van de datum waarop deze maatregelen hebben opgehouden van kracht te zijn en de bepalingen van het Verdrag opnieuw volledig worden toegepast.

Artikel 16 . Beperkingen op politieke activiteiten van vreemdelingen

Geen der bepalingen van de Artikelen 10, 11 en 14 mag beschouwd worden als een beletsel voor de Hoge Verdragsluitende Partijen beperkingen op te leggen aan politieke activiteiten van vreemdelingen.

Artikel 17 . Verbod van misbruik van recht

Geen der bepalingen van dit Verdrag mag worden uitgelegd als zou zij voor een Staat, een groep of een persoon het recht inhouden enige activiteit aan de dag te leggen of enige daad te verrichten met als doel de rechten of vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld teniet te doen of deze verdergaand te beperken dan bij dit Verdrag is voorzien.

Artikel 18 . Inperking van de toepassing van beperkingen op rechten

De beperkingen die volgens dit Verdrag op de omschreven rechten en vrijheden zijn toegestaan, mogen slechts worden toegepast ten behoeve van het doel waarvoor zij zijn gegeven.

TITEL II . EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

Artikel 19 . Instelling van het Hof

Teneinde de nakoming te verzekeren van de verplichtingen die de Hoge Verdragsluitende Partijen in het Verdrag en de Protocollen daarbij op zich hebben genomen, wordt een Europees Hof voor de Rechten van de Mens ingesteld, hierna te noemen "het Hof". Het functioneert op een permanente basis.

Artikel 20 . Aantal rechters

Het Hof bestaat uit een aantal rechters dat gelijk is aan het aantal Hoge Verdragsluitende Partijen.

Artikel 21 . Voorwaarden voor uitoefening van de functie

1.
De rechters moeten het hoogst mogelijk zedelijk aanzien genieten en in zich verenigen de voorwaarden die worden vereist voor het uitoefenen van een hoge functie bij de rechterlijke macht, ofwel rechtsgeleerden zijn van erkende bekwaamheid.
2.
De rechters hebben zitting in het Hof op persoonlijke titel.
3.
Gedurende hun ambtstermijn mogen de rechters geen activiteiten verrichten die onverenigbaar zijn met hun onafhankelijkheid, onpartijdigheid of met de eisen van een volledige dagtaak; het Hof

beslist over alle vragen met betrekking tot de toepassing van dit lid.
Artikel 22 . Verkiezing van rechters

1.

Voor elke Hoge Verdragsluitende Partij worden de rechters gekozen door de Parlementaire Vergadering, met een meerderheid van de uitgebrachte stemmen, uit een lijst van drie kandidaten, voorgedragen door de Hoge Verdragsluitende Partij.

2.

Dezelfde procedure wordt gevolgd om het Hof aan te vullen in geval van toetreding van nieuwe Hoge Verdragsluitende Partijen en om tussentijdse vacatures te vervullen.

Artikel 23 . Ambtstermijn

1.

De rechters worden gekozen voor een periode van zes jaar. Zij zijn herkiesbaar. De ambtstermijn van de helft van de rechters die bij de eerste verkiezing zijn gekozen, eindigt evenwel na drie jaar.

2.

De rechters van wie de ambtstermijn zal eindigen na de eerste periode van drie jaar, worden bij loting aangewezen door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, onmiddellijk na hun verkiezing.

3.

Teneinde zo veel mogelijk te bewerkstelligen dat elke drie jaar de ambts-termijn van de helft van de rechters wordt verlengd, kan de Parlementaire Vergadering, alvorens tot een volgende verkiezing over te gaan, besluiten dat de ambtstermijn van één of meer te verkiezen rechters een andere duur heeft dan zes jaar, doch ten hoogste negen en ten minste drie jaar.

4.

Ingeval het meer dan één ambtstermijn betreft en de Parlementaire Vergadering het voorgaande lid toepast, geschiedt de toedeling van de ambtstermijnen door middel van loting door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa onmiddellijk na de verkiezing.

5.

Een rechter die is verkozen ter vervanging van een rechter van wie de ambtstermijn niet is geëindigd, maakt de ambtstermijn van zijn voorganger af.

6.

De ambtstermijn van rechters eindigt wanneer zij de leeftijd van 70 jaar bereiken.

7.

De rechters blijven in functie tot hun vervanging. Zij handelen evenwel de zaken af die zij reeds in behandeling hebben.

Artikel 24 . Ontheffing uit het ambt

Een rechter kan slechts van zijn functie worden ontheven indien de overige rechters bij een meerderheid van tweederde besluiten dat hij niet meer aan de vereiste voorwaarden voldoet.

Artikel 25 . Griffie en referendarissen

Het Hof beschikt over een griffie, waarvan de taken en de organisatie

worden vastgesteld in het reglement van het Hof. Het Hof wordt bijgestaan door referendarissen.

Artikel 26 . Hof in voltallige vergadering bijeen

Het Hof in voltallige vergadering bijeen:

- a.
kiest zijn President en één of twee Vice-Presidenten voor een periode van drie jaar; zij zijn herkiesbaar;
- b.
stelt Kamers in, voor bepaalde tijd;
- c.
kiest de Voorzitters van de Kamers van het Hof; zij zijn herkiesbaar;
- d.
neemt het reglement van het Hof aan; en
- e.
kiest de Griffier en één of twee Plaatsvervangend Griffiers.

Artikel 27 . Comités, Kamers en Grote Kamer

1.
Ter behandeling van bij het Hof aanhangig gemaakte zaken, houdt het Hof zitting in comités van drie rechters, in Kamers van zeven rechters en in een Grote Kamer van zeventien rechters. De Kamers van het Hof stellen comités in voor bepaalde tijd.
2.
De rechter die is gekozen voor de betrokken Staat maakt van rechtswege deel uit van de Kamer en van de Grote Kamer; in geval van zijn ontstentenis of belet wijst die Staat een persoon aan om daarin als rechter zitting te hebben.
3.
De Grote Kamer bestaat mede uit de President van het Hof, de Vice-Presidenten, de Voorzitters van de Kamers en andere rechters, aangewezen overeenkomstig het reglement van het Hof. Wanneer een zaak op grond van Artikel 43 naar de Grote Kamer wordt verwezen, mag een rechter van de Kamer die uitspraak heeft gedaan, geen zitting nemen in de Grote Kamer, met uitzondering van de voorzitter van de Kamer en de rechter die daarin zitting had voor de betrokken Staat.

Artikel 28 . Verklaringen van niet-ontvankelijkheid van comités

Een comité kan, met eenparigheid van stemmen, een individueel verzoek-schrift, ingediend op grond van Artikel 34, niet-ontvankelijk verklaren of van de rol schrappen, wanneer deze beslissing zonder nader onderzoek kan worden genomen. De beslissing is definitief.

Artikel 29 . Beslissingen van Kamers inzake ontvankelijkheid en gegrondheid

1.
Indien geen beslissing ingevolge Artikel 28 is genomen, beslist een Kamer over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van individuele verzoekschriften, ingediend op grond van Artikel 34.
- 2.

Een Kamer beslist over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van interstatelijke verzoekschriften, ingediend op grond van Artikel 33.

3.

De beslissing inzake ontvankelijkheid wordt afzonderlijk genomen, tenzij het Hof, in uitzonderlijke gevallen, anders beslist.

Artikel 30 . Afstand van rechtsmacht ten gunste van de Grote Kamer

Indien de bij een Kamer aanhangige zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag betreffende de interpretatie van het Verdrag of de Protocolen daarbij of wanneer de oplossing van een vraag aanhangig voor een Kamer een resultaat kan hebben dat strijdig is met een eerdere uitspraak van het Hof, kan de Kamer, te allen tijde voordat zij uitspraak doet, afstand doen van rechtsmacht ten gunste van de Grote Kamer, tenzij één van de betrokken partijen daartegen bezwaar maakt.

Artikel 31 . Bevoegdheden van de Grote Kamer

De Grote Kamer

a.

doet uitspraak over op grond van Artikel 33 of Artikel 34 ingediende verzoekschriften wanneer een Kamer ingevolge Artikel 30 afstand van rechtsmacht heeft gedaan of wanneer de zaak ingevolge Artikel 43 naar de Grote Kamer is verwezen; en

b.

behandelt verzoeken om advies, gedaan ingevolge Artikel 47.

Artikel 32 . Rechtsmacht van het Hof

1.

De rechtsmacht van het Hof strekt zich uit tot alle kwesties met betrekking tot de interpretatie en de toepassing van het Verdrag en de Protocolen daarbij die aan het Hof worden voorgelegd zoals bepaald in de Artikelen 33, 34 en 47.

2.

In geval van een meningsverschil met betrekking tot de vraag of het Hof rechtsmacht heeft, beslist het Hof.

Artikel 33 . Interstatelijke zaken

Elke Hoge Verdragsluitende Partij kan elke vermeende niet-nakoming van de bepalingen van het Verdrag en de Protocolen daarbij door een andere Hoge Verdragsluitende Partij bij het Hof aanhangig maken.

Artikel 34 . Individuele verzoekschriften

Het Hof kan verzoekschriften ontvangen van ieder natuurlijk persoon, iedere niet-gouvernementele organisatie of iedere groep personen die beweert slachtoffer te zijn van een schending door een van de Hoge Verdragsluitende Partijen van de rechten die in het Verdrag of de Protocolen daarbij zijn vervat. De Hoge Verdragsluitende Partijen verplichten zich ertoe de doeltreffende uitoefening van dit recht op generlei wijze te belemmeren.

Artikel 35 . Voorwaarden voor ontvankelijkheid

1.

Het Hof kan een zaak pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, overeenkomstig de algemeen erkende regels van internationaal recht, en binnen een termijn van zes maanden na de datum van de definitieve nationale beslissing.

2.

Het Hof behandelt geen enkel individueel verzoekschrift, ingediend op grond van Artikel 34, dat

a. anoniem is; of

b.

in wezen gelijk is aan een zaak die reeds eerder door het Hof is onderzocht of reeds aan een andere internationale instantie voor onderzoek of regeling is voorgelegd en geen nieuwe feiten bevat.

3.

Het Hof verklaart elk individueel verzoekschrift, ingediend op grond van Artikel 34, niet-ontvankelijk, wanneer het van oordeel is dat dit niet verenigbaar is met de bepalingen van het Verdrag of de Protocollen daarbij, kennelijk ongegrond is of een misbruik betekent van het recht tot het indienen van een verzoekschrift.

4.

Het Hof verwerpt elk verzoekschrift dat het ingevolge dit artikel als niet-ontvankelijk beschouwt. Dit kan het in elk stadium van de procedure doen.

Artikel 36 . Tussenkoms door derden

1.

In alle zaken die voor een Kamer of de Grote Kamer aanhangig zijn, heeft een Hoge Verdragsluitende Partij waarvan een onderdaan verzoeker is het recht schriftelijke conclusies in te dienen en aan zittingen deel te nemen.

2.

De President van het Hof kan, in het belang van een goede rechtsbedeling, elke Hoge Verdragsluitende Partij die geen partij bij de procedure is of elke belanghebbende die niet de verzoeker is, uitnodigen schriftelijke conclusies in te dienen of aan zittingen deel te nemen.

Artikel 37 . Schrapping van de rol

1.

Het Hof kan in elk stadium van de procedure beslissen een verzoekschrift van de rol te schrappen wanneer de omstandigheden tot de conclusie leiden dat

a.

de verzoeker niet voornemens is zijn verzoekschrift te handhaven; of

b.

het geschil is opgelost; of

c.

het om een andere door het Hof vastgestelde reden niet meer gerechtvaardigd is de behandeling van het verzoekschrift voort te zetten.

Het Hof zet de behandeling van het verzoekschrift evenwel voort, indien

de eerbiediging van de in het Verdrag en de Protocollen daarbij omschreven rechten van de mens zulks vereist.

2.

Het Hof kan beslissen een verzoekschrift opnieuw op de rol te plaatsen wanneer het van oordeel is dat de omstandigheden zulks rechtvaardigen.

Artikel 38 . Behandeling van de zaak en procedure voor minnelijke schikking

1.

Indien het Hof het verzoekschrift ontvankelijk verklaart,

a.

zet het de behandeling van de zaak voort, tesamen met de vertegenwoordigers van de partijen en verricht, indien nodig, nader onderzoek, voor de goede voortgang waarvan de betrokken Staten alle noodzakelijke faciliteiten leveren;

b.

stelt het zich ter beschikking van de betrokken partijen teneinde tot een minnelijke schikking van de zaak te komen op basis van eerbiediging van de in het Verdrag en de Protocollen daarbij omschreven rechten van de mens.

2.

De in het eerste lid, letter b, omschreven procedure is vertrouwelijk.

Artikel 39 . Totstandbrenging van een minnelijke schikking

Indien het tot een minnelijke schikking komt, schrapt het Hof de zaak van de rol bij een beslissing, die beperkt blijft tot een korte uiteenzetting van de feiten en de bereikte oplossing.

Artikel 40 . Openbare zittingen en toegang tot de stukken

1.

De zittingen zijn openbaar, tenzij het Hof wegens buitengewone omstandigheden anders beslist.

2.

De ter griffie gedeponeerde stukken zijn toegankelijk voor het publiek, tenzij de President van het Hof anders beslist.

Artikel 41 . Billijke genoegdoening

Indien het Hof vaststelt dat er een schending van het Verdrag of van de Protocollen daarbij heeft plaatsgevonden en indien het nationale recht van de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij slechts gedeeltelijk rechtsherstel toelaat, kent het Hof, indien nodig, een billijke genoegdoening toe aan de benadeelde.

Artikel 42 . Uitspraken van Kamers

Uitspraken van Kamers gelden als einduitspraak in overeenstemming met de bepalingen van Artikel 44, tweede lid.

Artikel 43 . Verwijzing naar de Grote Kamer

1.
Binnen een termijn van drie maanden na de datum van de uitspraak van een Kamer kan elke bij de zaak betrokken partij, in uitzonderlijke gevallen, verzoeken om verwijzing van de zaak naar de Grote Kamer.
2.
Een college van vijf rechters van de Grote Kamer aanvaardt het verzoek indien de zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag betreffende de interpretatie of toepassing van het Verdrag of de Protocollen daarbij, dan wel een ernstige kwestie van algemeen belang.
3.
Indien het college het verzoek aanvaardt, doet de Grote Kamer uitspraak in de zaak.

Artikel 44 . Einduitspraken

1.
De uitspraak van de Grote Kamer geldt als einduitspraak.
2.
De uitspraak van een Kamer geldt als einduitspraak
  - a.
wanneer de partijen verklaren dat zij niet zullen verzoeken om verwijzing van de zaak naar de Grote Kamer; of
  - b.
drie maanden na de datum van de uitspraak, indien niet is verzocht om verwijzing van de zaak naar de Grote Kamer; of
  - c.
wanneer het college van de Grote Kamer het in Artikel 43 bedoelde verzoek verwerpt.
3.
De einduitspraak wordt openbaar gemaakt.

Artikel 45 . Redenen die aan uitspraken en beslissingen ten grondslag liggen

1.
Uitspraken, alsmede beslissingen waarbij verzoekschriften al dan niet ontvankelijk worden verklaard, dienen met redenen te worden omkleed.
2.
Indien een uitspraak niet, geheel of gedeeltelijk, de eenstemmige mening van de rechters weergeeft, heeft iedere rechter het recht een uiteenzetting van zijn persoonlijke mening toe te voegen.

Artikel 46 . Bindende kracht en tenuitvoerlegging van uitspraken

1.
De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe zich te houden aan de einduitspraak van het Hof in de zaken waarbij zij partij zijn.
2.
De einduitspraak van het Hof wordt toegezonden aan het Comité van Ministers, dat toeziet op de tenuitvoerlegging ervan.

Artikel 47 . Adviezen

1.

Het Hof kan, op verzoek van het Comité van Ministers, adviezen uitbrengen over rechtsvragen betreffende de interpretatie van het Verdrag en de Protocollen daarbij.

2.

Deze adviezen mogen geen betrekking hebben op vragen die verband houden met de inhoud of strekking van de in Titel I van het Verdrag en de Protocollen daarbij omschreven rechten en vrijheden, noch op andere vragen waarvan het Hof of het Comité van Ministers kennis zou moeten kunnen nemen ten gevolge van het instellen van een procedure overeenkomstig het Verdrag.

3.

Besluiten van het Comité van Ministers waarbij het Hof om advies wordt gevraagd, dienen te worden genomen met een meerderheid van de vertegenwoordigers die gerechtigd zijn in het Comité zitting te hebben.

Artikel 48 . Bevoegdheid van het Hof met betrekking tot adviezen

Het Hof beslist of een verzoek om advies van het Comité van Ministers behoort tot zijn bevoegdheid als omschreven in Artikel 47.

Artikel 49 . Redenen die aan adviezen ten grondslag liggen

1.

Adviezen van het Hof dienen met redenen te worden omkleed.

2.

Indien een advies niet, geheel of gedeeltelijk, de eenstemmige mening van de rechters weergeeft, heeft iedere rechter het recht een uiteenzetting van zijn persoonlijke mening toe te voegen.

3.

Adviezen van het Hof worden ter kennis gebracht van het Comité van Ministers.

Artikel 50 . Kosten van het Hof

De kosten van het Hof worden gedragen door de Raad van Europa.

Artikel 51 . Voorrechten en immuniteiten van de rechters

De rechters genieten, gedurende de uitoefening van hun functie, de voorrechten en immuniteiten bedoeld in Artikel 40 van het Statuut van de Raad van Europa en de op grond van dat artikel gesloten overeenkomsten.

TITEL III . DIVERSE BEPALINGEN

Artikel 52 . Verzoeken om inlichtingen van de Secretaris-Generaal

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij verschaft op verzoek van de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een uiteenzetting van de wijze waarop haar nationaal recht de daadwerkelijke uitvoering

waarborgt van iedere bepaling van dit Verdrag.

Artikel 53 . Waarborging van bestaande rechten van de mens

Geen bepaling van dit Verdrag zal worden uitgelegd als beperkingen op te leggen of inbreuk te maken op de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden die verzekerd kunnen worden ingevolge de wetten van enige Hoge Verdragsluitende Partij of ingevolge enig ander Verdrag waarbij de Hoge Verdragsluitende Partij partij is.

Artikel 54 . Bevoegdheden van het Comité van Ministers

Geen bepaling van dit Verdrag maakt inbreuk op de bevoegdheden door het Statuut van de Raad van Europa verleend aan het Comité van Ministers.

Artikel 55 . Uitsluiting van andere wijzen van geschillenregeling

De Hoge Verdragsluitende Partijen komen overeen dat zij, behoudens bijzondere overeenkomsten, zich niet zullen beroepen op tussen hen van kracht zijnde verdragen, overeenkomsten of verklaringen om door middel van een verzoekschrift een geschil, hetwelk is ontstaan uit de interpretatie of toepassing van dit Verdrag, te onderwerpen aan een andere wijze van regeling dan die die bij dit Verdrag zijn voorzien.

Artikel 56 . Territoriale werkingsfeer

1.

Iedere Staat kan, ten tijde van de bekrachtiging of op elk later tijdstip door middel van een kennisgeving gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa verklaren, dat dit Verdrag, met inachtneming van het vierde lid van dit artikel, van toepassing zal zijn op alle of op één of meer van de gebieden voor welke buitenlandse betrekkingen hij verantwoordelijk is.

2.

Het Verdrag zal van toepassing zijn op het gebied of op de gebieden die in de kennisgeving zijn vermeld, vanaf de dertigste dag die volgt op die waarop de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa deze kennisgeving heeft ontvangen.

3.

In de voornoemde gebieden zullen de bepalingen van dit Verdrag worden toegepast, evenwel met inachtneming van de plaatselijke behoeften.

4.

Iedere Staat die een verklaring heeft afgelegd overeenkomstig het eerste lid van dit artikel, kan op elk later tijdstip, met betrekking tot één of meer van de gebieden die in de verklaring worden bedoeld, verklaren dat hij de bevoegdheid van het Hof aanvaardt om kennis te nemen van verzoekschriften van natuurlijke personen, (niet-gouvernementele) organisaties of groepen van particulieren, zoals bepaald in Artikel 34 van het Verdrag.

Artikel 57 . Voorbehouden

1.

Iedere Staat kan, ten tijde van de ondertekening van dit Verdrag of van de nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, een voorbehoud maken met betrekking tot een specifieke bepaling van dit Verdrag, voor zover een wet die op dat tijdstip op zijn grondgebied van kracht is, niet in overeenstemming is met deze bepaling. Voorbehouden van algemene aard zijn niet toegestaan krachtens dit artikel.

2.

Elk voorbehoud hetwelk overeenkomstig dit artikel wordt gemaakt, dient een korte uiteenzetting van de betrokken wet te bevatten.

Artikel 58 . Opzegging

1.

Een Hoge Verdragsluitende Partij kan dit Verdrag slechts opzeggen na verloop van een termijn van vijf jaar na de datum waarop het Verdrag voor haar in werking is getreden en met een opzeggingstermijn van zes maanden, vervat in een kennisgeving gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, die de andere Hoge Verdragsluitende Partijen hiervan in kennis stelt.

2.

Deze opzegging kan niet tot gevolg hebben dat zij de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij ontslaat van de verplichtingen, nedergelegd in dit Verdrag, die betrekking hebben op daden die een schending van deze verplichtingen zouden kunnen betekenen en door haar gepleegd zouden zijn voor het tijdstip waarop de opzegging van kracht werd.

3.

Onder dezelfde voorwaarden zal iedere Hoge Verdragsluitende Partij die ophoudt Lid van de Raad van Europa te zijn, ophouden Partij bij dit Verdrag te zijn.

4.

Het Verdrag kan worden opgezegd overeenkomstig de bepalingen van de voorafgaande leden met betrekking tot ieder gebied waarop het overeenkomstig Artikel 56 van toepassing is verklaard.

Artikel 59 . Ondertekening en bekrachtiging

1.

Dit Verdrag is voor ondertekening door de Leden van de Raad van Europa opengesteld. Het zal worden bekrachtigd. De akten van bekrachtiging zullen worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

2.

Dit Verdrag zal in werking treden na de nederlegging van tien akten van bekrachtiging.

3.

Met betrekking tot iedere ondertekenaar die het daarna bekrachtigt, zal het Verdrag in werking treden op de dag van de nederlegging der akte van bekrachtiging.

4.

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa geeft aan alle Leden van de Raad van Europa kennis van de inwerkingtreding van het Verdrag, van de namen der Hoge Verdragsluitende Partijen die het bekrachtigd hebben, evenals van de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging die later heeft plaatsgehad.

GEDAAN te Rome, de 4e november 1950, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan alle ondertekenaars.

Protocol (Nr. 1) bij het Verdrag tot
Bescherming van de Rechten van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden

Parijs, 20.III.1952

De Regeringen die dit Protocol hebben ondertekend, zijnde Leden van de Raad van Europa,

Vastbesloten om stappen te doen teneinde de collectieve handhaving te verzekeren van bepaalde rechten en vrijheden die niet zijn genoemd in Titel I van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 (hierna te noemen "het Verdrag"),

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 . Bescherming van eigendom

Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht.

De voorgaande bepalingen tasten echter op geen enkele wijze het recht aan, dat een Staat heeft om die wetten toe te passen, die hij noodzakelijk oordeelt om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen of boeten te verzekeren.

Artikel 2 . Recht op onderwijs

Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd. Bij de uitoefening van alle functies die de Staat in verband met de opvoeding en het onderwijs op zich neemt, eerbiedigt de Staat het recht van ouders om zich van die opvoeding en van dat onderwijs te verzekeren, die overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen.

Artikel 3 . Recht op vrije verkiezingen

De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich om met redelijke tussenpozen vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden die de vrije meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen.

Artikel 4 . Territoriale werkingssfeer

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij kan op het tijdstip van de ondertekening of bekrachtiging van dit Protocol of op ieder tijdstip daarna aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een verklaring doen toekomen, waarin wordt medegedeeld in welke mate zij zich verbindt de bepalingen van dit Protocol eveneens te doen gelden voor die in de verklaring genoemde gebieden voor welke internationale

betrekkingen zij verantwoordelijk is.

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij die krachtens de voorgaande alinea een verklaring heeft overgelegd kan van tijd tot tijd een nadere verklaring overleggen, waarbij het gestelde van een voorgaande verklaring kan worden gewijzigd of waarbij de toepassing van de bepalingen van dit Protocol met betrekking tot een bepaald gebied wordt beëindigd.

Een verklaring afgelegd overeenkomstig dit artikel zal geacht worden te zijn afgelegd overeenkomstig lid 1 van Artikel 56 van het Verdrag.

Artikel 5 . Verhouding tot het Verdrag

De Hoge Verdragsluitende Partijen beschouwen de Artikelen 1, 2, 3 en 4 van dit Protocol als aanvullende artikelen van het Verdrag en alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 6 . Ondertekening en bekrachtiging

Dit Protocol is opgesteld voor ondertekening door de Leden van de Raad van Europa die het Verdrag hebben ondertekend; het zal worden bekrachtigd tegelijkertijd met of na de bekrachtiging van het Verdrag. Het treedt in werking na de nederlegging van tien akten van bekrachtiging. Met betrekking tot iedere ondertekenaar die het daarna bekrachtigt, zal het Protocol in werking treden op de dag van de nederlegging der akte van bekrachtiging.

De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, die aan alle Leden kennis zal geven van de namen van hen die het Protocol hebben bekrachtigd.

GEDAAN te Parijs, de 20e maart 1952, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan alle ondertekenende Regeringen.

Protocol Nr. 4 bij het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, tot het waarborgen van bepaalde rechten en vrijheden die niet reeds in het Verdrag en in het Eerste Protocol daarbij zijn opgenomen

Straatsburg, 16.IX.1963

De Regeringen die dit Protocol hebben ondertekend, zijnde Leden van de Raad van Europa,

Vastbesloten om maatregelen te nemen teneinde de collectieve handhaving te verzekeren van bepaalde rechten en vrijheden die niet zijn genoemd in Titel I van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 (hierna te noemen "het Verdrag") en in de Artikelen 1 tot en met 3 van het eerste Protocol bij het Verdrag, ondertekend te Parijs op 20 maart 1952.

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 . Verbod van vrijheidsbeneming wegens schulden

Aan niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen op de enkele grond dat hij niet in staat is een contractuele verplichting na te komen.

Artikel 2 . Vrijheid van verplaatsing

1.

Een ieder die wettig op het grondgebied van een Staat verblijft, heeft binnen dat grondgebied het recht zich vrijelijk te verplaatsen en er vrijelijk zijn verblijfplaats te kiezen.

2.

Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten.

3.

De uitoefening van deze rechten mag aan geen andere beperkingen worden gebonden dan die bij de wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid of van de openbare veiligheid, voor de handhaving van de openbare orde, voor de voorkoming van strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of van de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

4.

De in het eerste lid genoemde rechten kunnen ook, in bepaalde omschreven gebieden, worden onderworpen aan beperkingen die bij de wet zijn voorzien en gerechtvaardigd worden door het algemeen belang in een democratische samenleving.

Artikel 3 . Verbod van uitzetting van onderdanen

1.

Niemand mag, bij wege van een maatregel van individuele of collectieve aard, worden uitgezet uit het grondgebied van de Staat, waarvan hij een onderdaan is.

2.

Aan niemand mag het recht worden ontnomen het grondgebied te betreden van de Staat, waarvan hij een onderdaan is.

Artikel 4 . Verbod van collectieve uitzetting van vreemdelingen

Collectieve uitzetting van vreemdelingen is verboden.

Artikel 5 . Territoriale werkingssfeer

1.

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij kan, ten tijde van de ondertekening of van de bekrachtiging van dit Protocol of op ieder tijdstip nadien, aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een verklaring doen toekomen, waarin wordt medegedeeld in hoeverre zij zich verbindt de bepalingen van dit Protocol eveneens te doen gelden voor die in de verklaring genoemde gebieden voor welke internationale betrekkingen zij verantwoordelijk is.

2.

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij die krachtens het vorige lid een verklaring heeft overgelegd kan van tijd tot tijd een nadere verklaring overleggen, waarbij het gestelde in een voorgaande verklaring kan worden gewijzigd of waarbij de toepassing van de bepalingen van dit Protocol met betrekking tot een bepaald gebied wordt beëindigd.

3.

Een verklaring afgelegd overeenkomstig dit artikel wordt geacht te zijn afgelegd overeenkomstig lid 1 van Artikel 56 van het Verdrag.

4.

Het gebied van een Staat waarvoor dit Protocol geldt krachtens bekrachtiging of aanvaarding door die Staat en ieder gebied waarvoor dit Protocol geldt krachtens een door die Staat ingevolge dit artikel afgelegde verklaring, worden voor de toepassing van de Artikelen 2 en 3, in zover deze gewagen van het grondgebied van een Staat, als afzonderlijke grondgebieden aangemerkt.

5.

Iedere Staat die een verklaring heeft afgelegd in overeenstemming met het eerste of tweede lid van dit artikel, kan te allen tijde daarna voor één of meer gebieden waarop de verklaring betrekking heeft, verklaren dat hij de bevoegdheid van het Hof aanvaardt om kennis te nemen van verzoekschriften van natuurlijke personen, niet-gouvernementele organisaties of groepen personen, bedoeld in Artikel 34 van het Verdrag, ten aanzien van de Artikelen 1 tot en met 4 van dit Protocol of één of meer van deze artikelen.

Artikel 6 . Verhouding tot het Verdrag

De Hoge Verdragsluitende Partijen beschouwen de Artikelen 1 tot en met 5 van dit Protocol als aanvullende artikelen van het Verdrag en alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 7 . Ondertekening en bekrachtiging

1.

Dit Protocol is opengesteld voor ondertekening door de Leden van de Raad van Europa die het Verdrag hebben ondertekend; het wordt bekrachtigd tegelijkertijd met of na de bekrachtiging van het Verdrag. Het treedt in werking na de nederlegging van vijf akten van bekrachtiging. Met betrekking tot iedere ondertekenaar die het daarna bekrachtigt treedt het Protocol in werking op de dag van de nederlegging van de akte van bekrachtiging.

2.

De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, die aan alle Leden kennis geeft van de namen van hen die het Protocol hebben bekrachtigd. Ten blijke waarvan de ondergetekenden, daartoe behoorlijk gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Straatsburg, de 16e september 1963, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar, hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan elk van de ondertekenende Staten.

Protocol Nr. 6 bij het Verdrag tot
Bescherming van de Rechten van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden,
inzake de afschaffing van de doodstraf
onder alle omstandigheden

Straatsburg, 28.IV.1983

De Lid-Staten van de Raad van Europa die dit Protocol bij het op
4 november 1950 te Rome ondertekende Verdrag tot Bescherming van
de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (hierna te
noemen "het Verdrag") hebben ondertekend,

Overwegende dat de ontwikkeling die in verscheidene Lid-Staten van de
Raad van Europa heeft plaatsgevonden een algemene tendens in de
richting van afschaffing van de doodstraf tot uitdrukking brengt,

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 . Afschaffing van de doodstraf

De doodstraf is afgeschaft. Niemand wordt tot een dergelijke straf
veroordeeld of terechtgesteld.

Artikel 2 . Doodstraf in tijd van oorlog

Een Staat kan bepalingen in zijn wetgeving opnemen waarin is voorzien
in de doodstraf voor feiten, begaan in tijd van oorlog of onmiddellijke
oorlogsdreiging; een dergelijke straf wordt alleen ten uitvoer gelegd in
de gevallen die zijn neergelegd in de wet, en in overeenstemming met
de bepalingen daarvan. Deze Staat deelt de Secretaris-Generaal van de
Raad van Europa de desbetreffende bepalingen van die wet mede.

Artikel 3 . Verbod van afwijking

Afwijking van de bepalingen van dit Protocol krachtens Artikel 15 van
het Verdrag is niet toegestaan.

Artikel 4 . Verbod van voorbehouden

Het maken van enig voorbehoud met betrekking tot de bepalingen van
dit Protocol krachtens Artikel 57 van het Verdrag is niet toegestaan.

Artikel 5 . Territoriale werkingssfeer

1.
Iedere Staat kan op het tijdstip van ondertekening of van nederlegging
van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring het
grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop dit Protocol van
toepassing is.

2.
Iedere Staat kan, op elk later tijdstip, door middel van een aan de
Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de
toepassing van dit Protocol uitbreiden tot ieder ander in de verklaring

aangewezen grondgebied. Met betrekking tot dat grondgebied treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand volgende op de datum waarop die verklaring door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

3.

Iedere overeenkomstig de twee vorige leden afgelegde verklaring kan, met betrekking tot elk in die verklaring aangewezen grondgebied, worden ingetrokken door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving. De intrekking wordt van kracht op de eerste dag van de maand volgende op de datum waarop die kennisgeving door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

Artikel 6 . Verhouding tot het Verdrag

Tussen de Staten die Partij zijn, worden de Artikelen 1 tot en met 5 van dit Protocol als aanvullende artikelen op het Verdrag beschouwd; alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 7 . Ondertekening en bekrachtiging

Dit Protocol staat open voor ondertekening door de Lid-Staten van de Raad van Europa die het Verdrag hebben ondertekend. Het dient te worden bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd. Een Lid-Staat van de Raad van Europa kan dit Protocol niet bekrachtigen, aanvaarden of goedkeuren, tenzij die Staat tezelfder tijd of eerder het Verdrag heeft bekrachtigd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 8 . Inwerkingtreding

1.

Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand volgende op de datum waarop vijf Lid-Staten van de Raad van Europa hun instemming door het Protocol gebonden te worden tot uitdrukking hebben gebracht overeenkomstig het bepaalde in Artikel 7.

2.

Met betrekking tot iedere Lid-Staat die later zijn instemming door het Protocol gebonden te worden tot uitdrukking brengt, treedt dit in werking op de eerste dag van de maand volgende op de datum waarop de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring is nedergelegd.

Artikel 9 . Taken van de depositaris

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa geeft de Lid-Staten van de Raad kennis van:

a. iedere ondertekening;

b.

de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;

c.

iedere datum van inwerkingtreding van dit Protocol overeenkomstig de Artikelen 5 en 8;

d.

iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Protocol.

Ten blijke waarvan de ondergetekenden, daartoe behoorlijk gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Straatsburg, op 28 april 1983, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar, hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan iedere Lid-Staat van de Raad van Europa.

Protocol Nr. 7 bij het Verdrag tot
Bescherming van de Rechten van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden

Straatsburg, 22.XI.1984

De Lid-Staten van de Raad van Europa die dit Protocol hebben ondertekend,

Vastbesloten verdere stappen te nemen ter verzekering van de
collectieve waarborging van bepaalde rechten en vrijheden door middel
van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de
Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950
(hierna te noemen "het Verdrag"),

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 . Procedurele waarborgen met betrekking tot de uitzetting
van vreemdelingen

1.
Een vreemdeling die wettig verblijft op het grondgebied van een Staat
wordt niet uitgezet behalve ingevolge een overeenkomstig de wet
genomen beslissing en hem wordt toegestaan:
  - a.
redenen aan te voeren tegen zijn uitzetting,
  - b.
zijn zaak opnieuw te doen beoordelen, en
  - c.
zich met dit doel te doen vertegenwoordigen bij de bevoegde
instantie of bij een of meer door die instantie aangewezen personen.
2.
Een vreemdeling kan worden uitgezet vóór de uitoefening van zijn
rechten ingevolge het eerste lid, letters a, b en c van dit artikel, wanneer
een zodanige uitzetting noodzakelijk is in het belang van de openbare
orde of is gebaseerd op redenen van de nationale veiligheid.

Artikel 2 . Recht op hoger beroep in strafzaken

1.
Iedereen die door een gerecht is veroordeeld wegens een strafbaar feit,
heeft het recht zijn schuldigverklaring of veroordeling opnieuw te doen
beoordelen door een hoger gerecht. De uitoefening van dit recht, met
inbegrip van de gronden waarop het kan worden uitgeoefend, wordt bij
de wet geregeld.
2.
Op dit recht zijn uitzonderingen mogelijk met betrekking tot lichte
overtredingen, zoals bepaald in de wet, of in gevallen waarin de
betrokkene in eerste aanleg werd berecht door het hoogste gerecht of
werd veroordeeld na een beroep tegen vrijspraak.

Artikel 3 . Schadeloosstelling in geval van gerechtelijke dwaling

Wanneer iemand wegens een strafbaar feit onherroepelijk is

veroordeeld en het vonnis vervolgens is vernietigd of wanneer hem daarna gratie is verleend, op grond van de overweging dat een nieuw of pas aan het licht gekomen feit onomstotelijk aantoonde dat van een gerechtelijke dwaling sprake is, wordt degene die als gevolg van die veroordeling straf heeft ondergaan schadeloos gesteld overeenkomstig de wet of de praktijk van de betrokken Staat, tenzij wordt aangetoond dat het niet tijdig bekend worden van het onbekende feit geheel of gedeeltelijk aan hem te wijten is.

Artikel 4 . Recht om niet tweemaal te worden berecht of gestraft

1.
Niemand wordt opnieuw berecht of gestraft in een strafrechtelijke procedure binnen de rechtsmacht van dezelfde Staat voor een strafbaar feit waarvoor hij reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld overeenkomstig de wet en het strafprocesrecht van die Staat.
2.
De bepalingen van het voorgaande lid beletten niet de heropening van de zaak overeenkomstig de wet en het strafprocesrecht van de betrokken Staat, indien er aanwijzingen zijn van nieuwe of pas aan het licht gekomen feiten, of indien er sprake was van een fundamenteel gebrek in het vorige proces, die de uitkomst van de zaak zouden of zou kunnen beïnvloeden.
3.
Afwijking van dit artikel krachtens Artikel 15 van het Verdrag is niet toegestaan.

Artikel 5 . Gelijke rechten van echtgenoten

Echtgenoten hebben gelijke rechten en verantwoordelijkheden van civielrechtelijke aard, zowel onderling als in hun betrekkingen met hun kinderen, wat betreft het huwelijk, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan. Dit artikel belet de Staten niet de in het belang van de kinderen noodzakelijke maatregelen te nemen.

Artikel 6 . Territoriale werkingssfeer

1.
Iedere Staat kan op het tijdstip van ondertekening of van nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop dit Protocol van toepassing zal zijn, alsmede de mate aangeven waarin hij zich ertoe verbindt de bepalingen van dit Protocol van toepassing te doen zijn op dit grondgebied of deze grondgebieden.
2.
Iedere Staat kan, op elk later tijdstip, door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de toepassing van dit Protocol uitbreiden tot ieder ander in de verklaring aangewezen grondgebied. Met betrekking tot dat grondgebied treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van twee maanden na de datum waarop die verklaring door de Secretaris-Generaal is ontvangen.
3.
Iedere overeenkomstig de twee vorige leden afgelegde verklaring kan, met betrekking tot elk in die verklaring aangewezen grondgebied,

worden ingetrokken of gewijzigd door middel van een aan de Secretaris-Generaal gerichte kennisgeving. De intrekking of wijziging wordt van kracht op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van twee maanden na de datum waarop die kennisgeving door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

4.

Een overeenkomstig dit artikel afgelegde verklaring wordt geacht te zijn afgelegd overeenkomstig Artikel 56, eerste lid, van het Verdrag.

5.

Het grondgebied van iedere Staat waarvoor dit Protocol van toepassing is krachtens bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring door die Staat en elk grondgebied waarvoor dit Protocol van toepassing is krachtens een door die Staat ingevolge dit artikel afgelegde verklaring kunnen, voor de toepassing van de verwijzing in Artikel 1 naar het grondgebied van een Staat, als afzonderlijke grondgebieden worden behandeld.

6.

Iedere Staat die een verklaring heeft afgelegd in overeenstemming met het eerste of tweede lid van dit artikel, kan te allen tijde daarna voor één of meer gebieden waarop de verklaring betrekking heeft, verklaren dat hij de bevoegdheid van het Hof aanvaardt om kennis te nemen van verzoekschriften van natuurlijke personen, niet-gouvernementele organisaties of groepen personen, bedoeld in Artikel 34 van het Verdrag, ten aanzien van de Artikelen 1 tot en met 5 van dit Protocol.

Artikel 7 . Verhouding tot het Verdrag

Door de Staten die Partij zijn, worden de Artikelen 1 tot en met 6 van dit Protocol als aanvullende artikelen op het Verdrag beschouwd; alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 8 . Ondertekening en bekrachtiging

Dit Protocol staat open voor ondertekening door de Lid-Staten van de Raad van Europa die het Verdrag hebben ondertekend. Het dient te worden bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd. Een Lid-Staat van de Raad van Europa kan dit Protocol niet bekrachtigen, aanvaarden of goedkeuren, zonder dat die Staat tezelfder tijd of voordien het Verdrag heeft bekrachtigd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 9 . Inwerkingtreding

1.

Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van twee maanden na de datum waarop zeven Lid-Staten van de Raad van Europa hun instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht overeenkomstig het bepaalde in Artikel 8.

2.

Met betrekking tot iedere Lid-Staat die later zijn instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking brengt, treedt dit in werking op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van twee maanden na de datum waarop de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring is nedergelegd.

Artikel 10 . Taken van de depositaris

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa geeft de Lid-Staten kennis van:

- a. iedere ondertekening;
- b. de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;
- c. iedere datum van inwerkingtreding van dit Protocol overeenkomstig de Artikelen 6 en 9;
- d. iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Protocol.
Ten blijke waarvan de ondergetekenden, daartoe behoorlijk gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Straatsburg, op 22 november 1984, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar, hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan iedere Lid-Staat van de Raad van Europa.

Protocol Nr. 12 bij het Verdrag tot
Bescherming van de Rechten van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden

Rome, 4.XI.2000

De lidstaten van de Raad van Europa voor wie dit Protocol is ondertekend,

Gelet op het fundamentele beginsel op grond waarvan een ieder gelijk is voor de wet en recht heeft op gelijke bescherming door de wet;

Vastbesloten verdere maatregelen te nemen ter bevordering van de gelijkheid van een ieder door het collectief waarborgen van een algemeen discriminatieverbod door middel van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 (hierna te noemen "het Verdrag");

Opnieuw bevestigend dat het beginsel van non-discriminatie de Staten die Partij zijn niet belet maatregelen te treffen ter bevordering van volledige en daadwerkelijke gelijkheid, op voorwaarde dat deze maatregelen objectief en redelijkerwijs kunnen worden gerechtvaardigd,

Zijn overeengekomen als volgt:

Artikel 1 - Algemeen verbod van discriminatie

1.
Het genot van elk in de wet neergelegd recht moet worden verzekerd zonder enige discriminatie op welke grond dan ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.
2.
Niemand mag worden gediscrimineerd door enig openbaar gezag op, met name, een van de in het eerste lid vermelde gronden.

Artikel 2 - Territoriale werkingssfeer

1.
Iedere Staat kan op het tijdstip van ondertekening of van nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring, het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop dit Protocol van toepassing is.
2.
Iedere Staat kan op elk later tijdstip, door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de toepassing van dit Protocol uitbreiden tot ieder ander in de verklaring aangewezen. Met betrekking tot dat gebied treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop die verklaring door de Secretaris-Generaal is ontvangen.
- 3.

Iedere ingevolge de twee voorgaande leden afgelegde verklaring kan, met betrekking tot elk in die verklaring aangewezen grondgebied, worden ingetrokken of gewijzigd door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving. De intrekking of wijziging wordt van kracht op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop die kennisgeving door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

4.

Een overeenkomstig dit artikel afgelegde verklaring wordt geacht te zijn afgelegd overeenkomstig artikel 56, eerste lid, van het Verdrag.

5.

Iedere Staat die een verklaring heeft afgelegd overeenkomstig het eerste of tweede lid van dit artikel kan op elk later tijdstip, met betrekking tot een of meer gebieden die in de verklaring worden bedoeld, verklaren dat hij de bevoegdheid van het Hof aanvaardt om kennis te nemen van verzoekschriften van particulieren, niet-gouvernementele organisaties of groepen van particulieren, zoals bepaald in artikel 34 van het Verdrag, uit hoofde van artikel 1 van dit Protocol.

Artikel 3 - Verhouding tot het Verdrag

De Staten die Partij zijn beschouwen de artikelen 1 en 2 van dit Protocol als aanvullende artikelen van het Verdrag, en alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 4 - Ondertekening en bekrachtiging

Dit Protocol staat open voor ondertekening voor de lidstaten van de Raad van Europa voor wie het Verdrag is ondertekend. Het is onderworpen aan bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring. Een lidstaat van de Raad van Europa kan dit Protocol niet bekrachtigen, aanvaarden of goedkeuren, tenzij die Staat eerder of tegelijkertijd het Verdrag heeft bekrachtigd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring dienen te worden nedergelegd bij de Secretaris Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 5 - Inwerkingtreding

1.

Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop tien lidstaten van de Raad van Europa het feit dat zij ermee instemmen door het Verdrag te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht overeenkomstig het bepaalde in artikel 4.

2.

Met betrekking tot iedere lidstaat die later het feit dat hij ermee instemt door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking brengt, treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand volgende op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van de nederlegging van de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Artikel 6 - Taken van de Depositaris

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa geeft alle lidstaten van

de Raad van Europa kennis van:

- a.
iedere ondertekening;
- b.
de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;
- c.
iedere datum van inwerkingtreding van dit Protocol in overeenstemming met de artikelen 2 en 5;
- d.
iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Protocol.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Rome, op 4 november 2000, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar dat zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa zal voor eensluidend gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan iedere lidstaat van de Raad van Europa.

Protocol Nr. 13 bij het Verdrag tot
Bescherming van de Rechten van de Mens
en de Fundamentele Vrijheden,
inzake de afschaffing van de doodstraf
onder alle omstandigheden

Vilnius, 3.V.2002

De Lidstaten van de Raad van Europa die dit Protocol hebben ondertekend,

Ervan overtuigd dat het recht van eenieder op leven een fundamentele waarde vormt in een democratische samenleving en dat de afschaffing van de doodstraf essentieel is voor de bescherming van dit recht en voor de volledige erkenning van de inherente waardigheid van alle mensen;

Geleid door de wens de bescherming van het recht op leven dat gewaarborgd wordt door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 (hierna te noemen "het Verdrag..") te versterken;

In aanmerking nemend dat het Zesde Protocol bij het Verdrag, inzake de afschaffing van de doodstraf, ondertekend te Straatsburg op 28 april 1983, de doodstraf niet uitsluit voor feiten begaan in tijd van oorlog of onmiddellijke oorlogsdreiging;

Vastbesloten de definitieve stap te zetten teneinde de doodstraf onder alle omstandigheden af te schaffen,

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 - Afschaffing van de doodstraf

De doodstraf is afgeschaft. Niemand wordt tot een dergelijke straf veroordeeld of terechtgesteld.

Artikel 2 - Verbod op afwijking

Afwijking van de bepalingen van dit Protocol krachtens artikel 15 van het Verdrag is niet toegestaan.

Artikel 3 - Verbod op voorbehouden

Het maken van enig voorbehoud met betrekking tot de bepalingen van dit Protocol krachtens artikel 57 van het Verdrag is niet toegestaan.

Artikel 4 - Territoriale werkingssfeer

1.
Elke Staat kan op het tijdstip van ondertekening of van nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring, het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop dit Protocol van toepassing is.
- 2.

Elke Staat kan op elk later tijdstip, door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de toepassing van dit Protocol uitbreiden tot ieder ander in de verklaring aangewezen grondgebied. Met betrekking tot dat grondgebied treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand volgend op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop die verklaring door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

3.

Iedere overeenkomstig de twee vorige leden afgelegde verklaring kan, met betrekking tot elk in die verklaring aangewezen grondgebied, worden ingetrokken of gewijzigd door middel van een aan de Secretaris-Generaal gerichte kennisgeving. De intrekking of wijziging wordt van kracht op de eerste dag van de maand volgend op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop die kennisgeving door de Secretaris-Generaal is ontvangen.

Artikel 5 - Verhouding tot het Verdrag

Tussen de Staten die Partij zijn worden de artikelen 1 tot en met 4 van dit Protocol als aanvullende artikelen bij het Verdrag beschouwd; alle bepalingen van het Verdrag zijn dienovereenkomstig van toepassing.

Artikel 6 - Ondertekening en bekrachtiging

Dit Protocol staat open voor ondertekening door de Lidstaten van de Raad van Europa die het Verdrag hebben ondertekend. Het dient te worden bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd. Een Lidstaat van de Raad van Europa kan dit Protocol niet bekrachtigen, aanvaarden of goedkeuren, tenzij die Staat tezelfder tijd of eerder het Verdrag heeft bekrachtigd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 7 Inwerkingtreding

1.

Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand volgend op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop tien Lidstaten van de Raad van Europa hun instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht overeenkomstig het bepaalde in artikel 6.

2.

Met betrekking tot iedere Lidstaat die later zijn instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking brengt, treedt het Protocol in werking op de eerste dag van de maand na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring is nedergelegd.

Artikel 8 - Taken van depositaris

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa geeft alle Lidstaten van de Raad van Europa kennis van:

a.

iedere ondertekening;

b.

de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;

c.

iedere datum van inwerkingtreding van dit Protocol overeenkomstig met de artikelen 4 en 7;

d.

iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Protocol.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Vilnius, op 3 mei 2002, in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar, hetwelk zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa zal gewaarmerkte afschriften doen toekomen aan iedere Lidstaat van de Raad van Europa.